

คำทำนายของคุณตา

องค์หลวงตา ถือกำเนิดในครอบครัวชาวนาแห่งสกุล “โลहितดี”
เมื่อขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีฉลู ตรงกับวันอังคารที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖
ณ หมู่บ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
โดยบิดา “นายทองดี” และมารดา “นางแพง” ได้ให้มงคลนามว่า “บัว”

ท่านเป็นบุตรคนที่ ๒ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๑๖ คน
มีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑. คุณตาคำไพ โลहितดี (ถึงแก่กรรมปี ๒๕๐๕) สมรสกับคุณยายตุ้ม (มีทรานนามสกุล) มีบุตรธิดา ๒ คน
๒. พระธรรมวิสุทธิมงคล (องค์หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน)
๓. คุณหม (ถึงแก่กรรมแต่เยาว์วัย)
๔. คุณยายอั่ว โลहितดี (ถึงแก่กรรมปี ๒๕๒๓) สมรสกับคุณตาผง สาริจันทร์ (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๔ คน
๕. คุณลั่ว (ถึงแก่กรรมแต่เยาว์วัย)
๖. คุณยายคำตัน โลहितดี (ถึงแก่กรรมปี ๒๕๕๔) สมรสกับคุณตาเหมิก นามวิชัย (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๔ คน
๗. คุณขาม (ถึงแก่กรรมแต่เยาว์วัย)
๘. คุณลั้ง (ถึงแก่กรรมแต่เยาว์วัย)

๙. คุณแข่ง (ถึงแก่กรรมแต่เยาว์วัย)

๑๐. คุณตาจัด โลहितดี (ถึงแก่กรรมปี ๒๕๒๕) สมรสกับคุณยายหนู รักษาศิริ (อายุ ๘๕ ปี) มีบุตรธิดา ๑๓ คน
๑๑. คุณตาหนูพูล โลहितดี (ถึงแก่กรรมปี ๒๕๓๙) สมรสกับคุณยายบัวลอง พิเคราะห์ณะ (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๕ คน
๑๒. คุณยายสวัน โลहितดี (อายุ ๘๕ ปี) สมรสกับคุณตาสมบูรณ์ สุรินทร์ (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๑๓ คน
๑๓. คุณยายศรีเพ็ญ โลहितดี (อายุ ๘๓ ปี) สมรสกับคุณตาวันดี บัวสอน (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๙ คน
๑๔. คุณแม่จันดี โลहितดี (อายุ ๘๐ ปี) สมรสกับคุณตาชาลี พิมพ์ศรี (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๔ คน คุณแม่จันดีเข้าปฏิบัติธรรม ณ วัดป่าบ้านตาด เมื่อปี ๒๕๒๔
๑๕. คุณกล้า (ถึงแก่กรรมแต่เยาว์วัย)

๑๖. คุณแม่เกิง โลหิตติ (ถึงแก่กรรมปี ๒๕๔๓) สมรสกับคุณตาสงฆ์ ไชยกิจ (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๗ คน

ในจำนวนพี่น้องของท่าน มีท่านผู้เดียวที่ดำรงอยู่ในสมณเพศ และกอบปรีย์ด้วยศิลาจารวัตรอันงดงาม ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมอันประเสริฐ เป็นที่เคารพสักการบูชาของชาวพุทธอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ

ถิ่นฐานบ้านเดิม

ต้นตระกูลเดิมขององค์หลวงตาอยู่ที่จังหวัดมหาสารคาม ต่อมาพากันอพยพไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ในครั้งนั้นได้ตามกันมาหลายบ้านหลายครอบครัวด้วยกัน ต่างก็เดินทางด้วยเท้า ด้วยล้อ และเกวียน มุ่งหน้าหาดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ จนกระทั่งมาพบสถานที่อันเหมาะสมคือจังหวัดอุดรธานี จึงพากันพักอยู่ที่บ้านคำกั้ง^๑ บ้างก็ตั้งบ้านเรือน

อยู่ที่นั่นเลย บ้างก็ย้ายออกไปอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น บ้านโนนทัน บ้านตาด^๒ เป็นต้น และเจริญสืบมา องค์ท่านเล่าสาเหตุที่โยกย้ายจนมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่หมู่บ้านตาด ดังนี้

“...พวกที่มาจากมหาสารคามนั้น เดิมเป็นคนละหมู่บ้านๆ ตกลงกันเรียบร้อยแล้วก็ยกพวกมา มาตั้งรวมอยู่ด้วยกันจนกลายเป็นอันเดียวกันหมด เลยเหมือนกับว่าญาติกัน มีเหตุมาจากแม่น้ำชีท่วม ถ้าเวลาท่วมก็ท่วมชะจนไม่มีอะไรจะกิน มันจะตาย ทนไม่ไหวก็เลยมาหาทำเลดูที่ตรงไหน เลยมาได้ตรงนี้ เลยเอาตรงนี้

ถ้าว่าแล้งก็แล้งไปเสีย ถ้าว่าท่วมก็ท่วมไปเสีย มีแต่ทำเสียทำเดี๋ยวมาหลายปี มันเลยจะตาย คนไม่มีข้าวกินแล้ว ก็เลือกกระเลือกกระสนกัน จึงได้มาตั้งอยู่ที่นี่ ที่แรก มาตั้งที่บ้านคำกั้งก่อน ยกมากันมากอยู่ นะ ไม่ใช่คนหนึ่งคนเดียวครอบครัวเดียว นะ ..

มันมาหลายบ้านรวมกัน มาตั้งเป็นบ้านคำกั้ง จากนั้นก็แยกออกมาเป็นบ้านตาด

น้องสาวและหลานขององค์หลวงตา

ประวัติเมืองอุดรธานี

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน และภาพเขียนสีบนผนังถ้ำที่อำเภอบ้านผือ พบว่า บริเวณพื้นที่ที่เป็นจังหวัดอุดรธานีในปัจจุบันเคยเป็นถิ่นที่อยู่ของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณ ๕,๐๐๐-๗,๐๐๐ ปี มีอารยธรรมความเจริญในระดับสูงและอาจถ่ายทอดความเจริญนี้ไปสู่ประเทศจีนก็อาจเป็นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บ้านเชียงสันนิษฐานว่าอาจเป็นเครื่องปั้นดินเผาสีลายเส้นที่เก่าที่สุดของโลก

ภายหลังยุคบ้านเชียงพื้นที่นี้ก็ยังคงเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์สืบต่อมาจนกระทั่งสมัยประวัติศาสตร์ของประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยทวารวดี (พ.ศ. ๑๒๐๐-๑๖๐๐) สมัยลพบุรี (พ.ศ. ๑๖๐๐-๑๘๐๐) และสมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. ๑๘๐๐-๒๐๐๐) จากหลักฐานที่พบคือใบเสมาสมัยทวารวดีลพบุรี และภาพเขียนปูนบนผนังโบสถ์ที่ปรักหักพังบริเวณทิวเขาภูพาน ใกล้วัดพระพุทธรูปบัวบก อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พื้นที่นี้ปรากฏในประวัติศาสตร์เมื่อราวปีจอ พ.ศ. ๒๑๑๗ พระเจ้ากรุงหงสาวดีได้ทรงเกณฑ์ทัพไทยให้ไปช่วยตีกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) โดยให้สมเด็จพระมหาธรรมราชา กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกทัพไปช่วยรบ แต่เมื่อกองทัพไทยมาถึงเมือง

หนองบัวลำภูซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของเมืองเวียงจันทน์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชประชวรด้วยไข้ทรพิษ จึงยกทัพกลับไม่ต้องรบพุ่งกับเวียงจันทน์ และที่เมืองหนองบัวลำภูนี้เองสันนิษฐานว่าเคยเป็นเมืองที่มีความเจริญมา ตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีนั้น พื้นที่นี้ได้เกี่ยวข้องกับการศึกสงคราม กล่าวคือในระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๖๙-๒๓๗๑ ได้เกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ยกทัพเข้ามายึดเมืองนครราชสีมา ซึ่งมีผู้นำคือ คุณหญิงโม (ท้าวสุรนารี) กองทัพเจ้าอนุวงศ์ได้ถอยทัพมาตั้งรับที่เมืองหนองบัวลำภู และได้ต่อสู้กับกองทัพไทยและชาวเมืองหนองบัวลำภูจนทัพเจ้าอนุวงศ์แตกพ่ายไป กระทั่งในปลายรัชสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ได้เกิดความวุ่นวายขึ้นในมณฑลลาวพวน เนื่องจากพวกฮ่อซึ่งกองทัพไทยได้ยกขึ้นไปปราบปรามจนสงบได้ชั่วคราว

ศาลมณฑลอุดรอาคารหลังที่ ๒ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ เปิดทำการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พวกฮ่อได้รวมตัวก่อการกำเริบสืบสานขึ้นอีกในมณฑลลาวพวนและฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และมีทำที่จะรุนแรง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นแม่ทัพใหญ่ฝ่ายใต้ และหมื่นไวยวรนาถเป็นแม่ทัพใหญ่ฝ่ายเหนือ ไปทำการปราบปรามพวกฮ่อ

บ้านโนนทัน .. พอสงครามโลกครั้งที่ ๒ พวกทหารญี่ปุ่นพากันยกมาตั้งฐานทัพขึ้นใส่บ้านโนนทัน เลยยกบ้านโนนทันนี้แตกออกมาตั้งเป็นบ้านหนองใหญ่^๑ บ้านหนองตุม^๒ ทุกวันนี้...”

สภาพความเป็นอยู่สมัยนั้น

สมัยก่อน ณ บ้านดาดนี้เป็นป่าดงดิบ มีทั้งต้นยาง ตะเคียนทอง ประดู่ และต้นไม้อื่นๆ หลากหลายพันธุ์มากทั้งปริมาณและขนาด สัตว์ป่าจึงมีชุกชุม ไม่ว่าจะเป็นหมูป่า เสือ ช้าง กวาง เป็นต้น องค์กรหลวงตาเคยบรรยายสภาพความเป็นอยู่ในสมัยนั้นว่า

“...โอ้ย...เป็นดงใหญ่ที่สุดเลยนะ ตั้งแต่กรมทหาร (ค่ายประจักษ์ศิลปาคม) มาเลยละ ตั้งแต่เราเป็นเด็กยังเห็นกรมทหารนี้เป็นดงทั้งนั้นนะ เขามาตั้งใหม่เหนียว หลวงตาเกิดแล้ว เขาถึงมาตั้งใหม่ แต่ก่อนกรมทหารอยู่ทางบ้าน

^{๑, ๒, ๓, ๔} บ้านคำลั้ง บ้านดาด บ้านหนองใหญ่ บ้านหนองตุม เป็นหมู่บ้านอยู่ในละแวกเดียวกันระยะ ๑๐ กิโลเมตร

ในเวลานั้นเมืองอุดรธานีก็ยังไม่ปรากฏชื่อ เพียงแต่ปรากฏชื่อ “บ้านหมากแข้ง” หรือ “บ้านเตื่อหมากแข้ง” สังกัดเมืองหนองคาย ขึ้นการปกครองกับมณฑลลาวพวน และกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคมแม่ทัพใหญ่ฝ่ายใต้ได้เดินทัพผ่านบ้านหมากแข้งไปทำการปราบปรามพวกฮ่อจนสงบ

ภายหลังการปราบปรามฮ่อสงบแล้ว ไทยมีกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส เรียกว่า “กรณีพิพาท ร.ศ.๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) นับเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สำคัญที่สุดครั้งหนึ่งของสยาม ไทยต้องเผชิญกับภัยคุกคามการล่าอาณานิคมของสองประเทศมหาอำนาจคือฝรั่งเศสและอังกฤษ ซึ่งมีนโยบายล่าดินแดนแถบเอเชียเป็นอาณานิคม ฝรั่งเศสนั้นผนวกเอาดินแดนประเทศเวียดนามและเขมรเป็นของตน ส่วนอังกฤษก็ยึดเอาประเทศพม่าและมาเลเซีย แต่ด้วยพระปรีชาญาณของรัชกาลที่ ๕ ในการเสด็จประพาสยุโรป ทำให้ฝรั่งเศสเกรงใจจนต้องยอมให้ถ่ถอนบ้านเมือง อันเป็นที่มาของการใช้เงิน “คลังหลวง” ที่รู้จักกันดีว่า “เงินถุงแดง” รวมทั้งได้ทรงวางระเบียบแบบแผนในการปกครองหัวเมืองชายแดน เพื่อเผชิญกับปัญหานี้ จึงทรงแต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยไปปฏิบัติราชการประจำต่างหัวเมือง และหัวเมืองหน้าด่านซึ่งถูกล่วงล้ำอธิปไตยได้โดยง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสาน

ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พระเจ้าน้องยาเธอ พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เป็นข้าหลวงใหญ่ (ซึ่งต่อมาภายหลัง ทรงสถาปนาพระยศเลื่อนเป็นกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม) พร้อมด้วยข้าราชการทหารตั้งอยู่ ณ เมืองหนองคาย เรียกว่า ข้าหลวงหัวเมืองลาวพวน รับผิดชอบ

เมืองใหญ่ ๑๓ เมือง เมืองขึ้น ๓๖ เมือง ซึ่งประกอบด้วยบางเมืองทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงด้วย ในขณะนั้นฝรั่งเศสต้องการจะแบ่งดินแดนที่เคยเป็นของเวียดนามก็ต้องตกเป็นของฝรั่งเศสด้วย ทั้งได้ส่งเรือรบเข้าปิดล้อมอ่าวไทย บีบบังคับให้สยามลงนามในสนธิสัญญายอมรับสิทธิของฝรั่งเศสเหนือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและให้ถอยกองกำลังทหารห่างจากชายแดนในรัศมี ๒๕ กิโลเมตรภายในระยะเวลา ๑ เดือน

ด้วยเหตุนี้เอง พระเจ้าน้องยาเธอ พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ข้าหลวงใหญ่มณฑลลาวพวน จึงต้องย้ายที่บัญชาการมณฑลลาวพวนที่ตั้งอยู่ ณ เมืองหนองคาย พระองค์ได้ทรงเคลื่อนกองกำลังทหารและข้าราชการบริวารลงมาทางใต้จนถึง “บ้านเตื่อหมากแข้ง” ในวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๖ ที่นี้มีชัยภูมิเหมาะสมอุดมสมบูรณ์ด้วยแหล่งน้ำ จึงทรงตัดสินพระทัยสร้างบ้านแบ่งเมือง ณ ที่นี้ และได้ทำหน้าที่ถือตราไปยั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบ ซึ่งพระองค์ทรงเห็นชอบที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลลาวพวนแห่งใหม่นี้

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

หนองสำโรง^๑ เขาเพิ่งย้ายมาที่หลัง แต่ก่อนเป็น ดงทั้งหมด...มีแต่ดงข้าง ดงเสือ เต็มหมด...

แม่หลวงตามาบวชแล้วบ้านจัน^๒ ก็ยังเป็น ดงอยู่นะ มาใหม่ๆ บ้านคำกั้งอยู่กลางดงเลย ช้างลงกินน้ำต่อนกลางคืนเต็มไปหมด เพราะ ฉะนั้นการทำมาหากินจึงสะดวก...หารอบบ้าน เอาทัพ้อแล้ว สมัยนั้นการซื้อขายมันก็ไม่

ตอนหลวงตาเป็นเด็ก เราจำได้ ใครได้หมู ได้กวางมาตัวหนึ่งเขาก็กินกันทั้งหมู่บ้าน แจก กันทั้งบ้านเลยนะ ไม่มีการซื้อขาย ส่งบ้าน นั้นบ้านนี้...เขาหากินกันตามท้องไร่ท้องนา พวกอีเห็น กระรอก กระแต มันเต็มแถวนี้หมด พวกปูปลาอะไรไม่อดไม่อยาก

ตั้งแต่เรายังไม่บวชเนี่ย เสือโคร่งนี่แอบ เข้าไปกัดวัว โอ๊ย ช้างต้นเสาเรือนเลยนะ ติด กับบ้านเลยนะ เพราะดงติดกับบ้าน ลั้วเลี้ยง ตามบ้านเขาก็ไม่ได้ผูกไว้ ดังนั้นเสือมันพอกินได้

^๑ บ้านหนองสำโรงอยู่ห่างจากบ้านดาดประมาณ ๒๐ กิโลเมตรไปทางทิศเหนือ

^๒ บ้านจันอยู่ห่างจากบ้านดาดประมาณ ๑๐ กิโลเมตรไปทางทิศเหนือ

มันก็กินทันที เพราะมันกินได้ง่ายกว่าลั้วป่า ลั้วตามบ้านมันไม่ค่อยวังตัว

ข้างมันก็เข้าไปกินในสวนเขา สวนก็ติด กับบ้านนั้นนะ มันกินพวกกล้วยพวกอะไรตอน กลางคืนดงไปก็ๆ เบิกๆ เขาก็ไม่ว่าอะไร นะ...เลยมาก ขนาดนั้นนะ ทางลือทางเกวียน อะไรก็ไม่ค่อยได้ใช้ เพราะไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่ กัน ทำนาก็ทำพอกินเท่านั้น เพราะว่าไม่ได้ซื้อ ได้ขาย พอเสร็จสรรพการทำนาแล้ว เขาก็ สนุกสนานกัน เพราะไม่ได้ทำงานอะไร

การซื้อขายการรับจ้างอะไรไม่มี แต่ ก่อนไม่มี แล้วใครจะมีเงิน คราวเรือนหนึ่งมี ๙ บาท ๑๐ บาท ถือว่าเป็นธรรมดาแล้วนะ ถือว่ามีฐานะพอสมควร ถ้ามีเป็นร้อยเป็นชั่งเขา ถือว่ามีมากจริงๆ เป็นคนมั่งมีในบ้านนั้น..."

ครอบครัวของท่านทำนาเป็นอาชีพหลัก และเพราะเหตุที่อยู่ท่ามกลางป่าดงเช่นนี้ จึง ย่อมหนีไม่พ้นที่จะเจอเจอลั้วเหล่านั้น ฉะนั้น ยามว่างจากนา พ่อของท่านซึ่งเป็นนายพรานที่ มีชื่อเสียงจึงเข้าป่าล่าลั้วอยู่เป็นประจำ เป็น

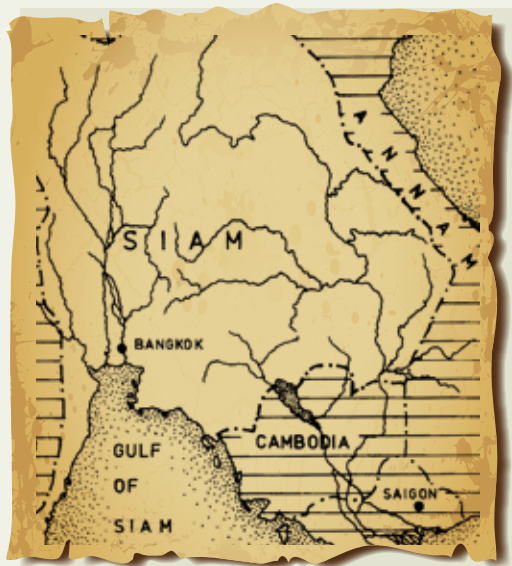
ธรรมดานายพรานย่อมชำนาญในการแกะรอย ลั้ว พ่อของท่านนอกจากจะชำนาญในทาง แกะรอยลั้ว ยังขึ้นชื่อลือชาในการแกะรอยคน ด้วย นิสัยช่างสังเกตช่างพิจารณาจึงน่าจะ ถูกถ่ายทอดมาถึง “เด็กชายบัว”

หากสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งหล่อหลอมให้

ประวัติเมืองอุดรธานี

>>

พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ทรงวางแผนสร้าง บ้านแปงเมืองอย่างจริงจัง ทรงวางผังเมืองและบัญชาการก่อสร้างเมืองด้วย พระองค์เอง ได้ทรงสร้างศาลาว่าการเมือง ค่ายทหารและสถานที่ราชการ ส่วนวังที่ประทับได้ทรงสร้างใกล้กับต้นโพธิ์ใหญ่และทรงสร้างวัดขึ้นตรงข้ามกับ

บริเวณวังที่ประทับ ซึ่งมีโบราณสถานเก่าแก่อยู่เดิมแล้ว เพื่อเป็นพระอารามหลวง คู่บ้านคู่เมือง ทรงพระทานนามวัดแห่งนี้ว่า “วัดมิ่งมิถุนาวาส” เพื่อเป็นศูนย์กลาง และศูนย์รวมจิตใจของชาวเมืองนับแต่นั้นบ้านหมากแข้ง จึงมีฐานะเป็นกองบัญชาการซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

เมื่อพลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ได้ทรงจัด ราชการบ้านเมืองมณฑลลาวพวน และวางระเบียบการปกครองหัวเมืองชายแดน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็เสด็จกลับกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ไปดำรงตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงกลาโหมและผู้บังคับบัญชาการทหารเรือ พร้อมกับทรงเลื่อน บรรดาศักดิ์เป็น “กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม” โดยมีพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า- วัฒนานุวงศ์ เป็นข้าหลวงใหญ่มณฑลลาวพวนองค์ต่อมา (พ.ศ. ๒๔๔๒- พ.ศ. ๒๔๔๙)

ปี พ.ศ. ๒๔๔๒ เปลี่ยนชื่อมณฑลลาวพวนเป็นมณฑลฝ่ายเหนือ มีเมืองต่าง ๆ ในปกครอง รวม ๑๒ เมือง ปี พ.ศ. ๒๔๔๓ เปลี่ยนชื่อมณฑลฝ่ายเหนือเป็นมณฑล อุดร แบ่งการปกครองเป็น ๕ บริเวณ คือ บริเวณหมากแข้ง บริเวณพาศี บริเวณ ธาตุพนม บริเวณสกลนคร และบริเวณน้ำเหือง ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองกมฺุทฮาไสย (เมืองหนองบัวลำภู) เมืองกุมภวาปี เมืองหนองหาน อำเภอบ้านหมากแข้ง ตั้งเป็น เมืองจัตวา เรียกว่า “เมืองอุดรธานี” และเป็นที่ตั้งที่ว่าการมณฑลอุดรอีกด้วย

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพธิ เนติโพธิ) สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดร พร้อมกับกรมการเมือง ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน

ศาลาว่าการมณฑลอุดร ณ บ้านหมากแข้ง ร.ศ.๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖)
ปัจจุบันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดอุดรธานี

บุคคลมีอุปนิสัยหนักไปทางใดทางหนึ่งจริง การ
อยู่ท่ามกลางป่าเลื้อยดงข้างและสัตว์ร้ายนานา
ชนิดที่เป็นภัยอันตรายรอบด้าน ย่อมสร้างให้
คนอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีจิตใจเด็ดเดี่ยว
อาจหาญและอดทนเป็นเลิศ “เด็กชายบัว” ก็
น่าจะรับผลนี้อย่างเต็มภาคภูมิ

หลวงพ่อนาค พระพุทธรูปนาคปรกหิน
ขาว ซึ่งกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
เป็นผู้อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระคู่
บ้านคู่เมืองอุดรธานี ด้วยทรงเข้า
พระทัยดีว่าราชอาณาจักรกับพุทธจักร
เป็นของคู่กัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการหลวงปู่ดีเณาะ
ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส ในช่วงปี พ.ศ.๒๔๕๑ - ๒๕๑๓ เป็นช่วงเวลาทีใกล้เคียง
กับปีเกิดขององค์หลวงตาจนกระทั่งได้มาตั้งวัดป่าบ้านตาด

จัดพิธีตั้งเมืองขึ้น ณ สนามกลางเมือง มีการอ่านประกาศตั้งเมืองที่ปะรำพิธีและ
งานเฉลิมฉลอง รวม ๓ วัน ปี พ.ศ.๒๔๖๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดให้รวมมณฑลอุดร มณฑลอุบลราชธานี และมณฑลร้อยเอ็ด เป็นภาค เรียกว่า
ภาคอีสาน ตั้งที่บัญชาการที่เมืองอุดรธานี และโปรดให้ยุบเลิกในปี พ.ศ.๒๔๖๘

ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิ-
ราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย ในครั้งนี้ได้ยกเลิกมณฑลต่างๆ มณฑลอุดรจึงถูก
ยกเลิกในฐานะเป็นจังหวัดอุดรธานี จนกระทั่งปัจจุบันนี้

ตำนานการสร้างวัดมัชฌิมาวาสกล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงย้ายเมืองว่า

“ใช้เกวียนประมาณ ๒๐๐ เล่ม เป็นพาหนะเดินทางรอนแรมมาทางลำน้ำ
ขวย (ลำน้ำขวยในปัจจุบัน) เสด็จในกรมหรือกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ทรงเห็น
ว่าภูมิประเทศบริเวณนั้นเป็นที่สูงๆ ต่ำๆ ไม่เหมาะที่จะสร้างเป็นเมืองใหญ่ได้ จึง
ทรงอพยพมาทางทิศใต้ห่างจากลำน้ำขวยประมาณ ๓๐ กิโลเมตร จนถึงบ้านเตื่อ
หมากแข้ง ได้พักกองเกวียนอยู่ใกล้ต้นโพธิ์ใหญ่ (ข้างวัดมัชฌิมาวาส) ทรงตรวจดู
เห็นว่า ที่ที่ตั้งกล่าวเป็นชัยภูมิอันอุดมสมบูรณ์ด้วยห้วย หนอง คลอง บึง มี
ลำห้วยหมากแข้งซึ่งมีต้นน้ำจากภูพาน มีลำน้ำใสสะอาดไหลลงสู่ห้วยหลวง จึง
ตกลงพระทัยให้ตั้งกองบัญชาการ สร้างบ้านแปงเมือง ณ บริเวณนั้น เมื่อวันที่ ๑๘
มกราคม ร.ศ.๑๑๒ (พ.ศ.๒๔๓๖) ควบคู่กันไปกับการก่อตั้งบ้านเมือง พระองค์ได้
สร้างวังที่ประทับใกล้ต้นโพธิ์ใหญ่ (บริเวณที่เป็นสำนักงานสาธารณสุข จังหวัด
อุดรธานีในปัจจุบัน) พร้อมทั้งสร้างวัดขึ้นตรงข้ามบริเวณวังที่ประทับ เพื่อเป็น
พระอารามหลวงคู่บ้านคู่เมือง และเป็นศูนย์กลางของชาวเมือง พระองค์ทรง

ประทานนามวัดแห่งนี้ว่า
“วัดมัชฌิมาวาส”

จังหวัดอุดรธานี

ปัจจุบันอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ของประเทศไทย อยู่ห่างจาก

กรุงเทพมหานคร ๕๖๔ กิโลเมตร

มีเนื้อที่ประมาณ ๑๑,๗๓๐ ตาราง

กิโลเมตร (ประมาณ ๗,๓๓๑,๔๓๘.๗๕

ไร่) และยังเป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่

แห่งหนึ่งของประเทศ มีสภาพภูมิประเทศที่

อุดมสมบูรณ์ จังหวัดอุดรธานีเป็นศูนย์กลาง

การคมนาคมทางอากาศและการท่องเที่ยว

ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทั้งตอนบนและตอนล่าง

ต้นโพธิ์คู่บ้านคู่เมืองอุดรธานี (อายุมากกว่าเมืองอุดรธานี)

สกุลชานา ผู้มีอันจะกิน

คุณแม่ของท่านนามว่า “แพง” ถือกำเนิดขึ้นที่บ้านตาดเป็นบุตรของคุณตาพรหมมา (มีทรานนามสกุลท่าน) กับคุณยายบัวภา ไชยพรหมมา ซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดมหาสารคาม แต่พอคุณแม่แพงถือกำเนิดได้เพียงหนึ่งปีเศษเท่านั้น คุณยายบัวภาก็เสียชีวิต และได้คุณยายลีซึ่งเป็นน้องสาวของคุณยายบัวภาเป็นผู้เลี้ยงดู เมื่อครั้งเติบโตเป็นสาวพอที่จะมีครอบครัวแล้วทางบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ให้สมรสกับคุณพ่อทองดี โลหิตดี

ส่วนคุณพ่อทองดีนั้นถือกำเนิดที่บ้านคำกลิ้งเป็นบุตรของคุณปู่สามารท โลหิตดี กับคุณย่าทุมมา (มีทรานนามสกุลเดิมท่าน) ซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดมหาสารคามด้วยเช่นกัน ครั้นเมื่อคุณแม่แพงสมรสกับคุณพ่อทองดีแล้วคุณพ่อทองดีก็มาอยู่ที่บ้านตาด ปลูกบ้านสร้างเรือนและมีบุตรธิดาด้วยกันหลายคน องค์หลวงตาเป็นลูกคนที่ ๒ ในจำนวนนี้

แม้ท่านจะถือกำเนิดเป็นลูกชาวไร่ชาวนา แต่หากพูดถึงฐานะการเงินของสกุลของท่านแล้ว ก็ไม่ได้ต่ำต่อยกว่าใครในละแวกบ้านใกล้เคียง

จัดเป็นอันดับหนึ่งในหมู่บ้านนั้นก็ไม่น่าจะผิดไป เพราะคุณตาของท่าน ประสบผลดีในการค้าขายจากนิสัยที่ขยันขันแข็งและฉลาด ท่านเคยเล่าความเป็นมาไว้บ้างดังนี้

“...พออายุเราได้ ๑๑ ปี คุณตาก็ตายจาก.. แม่เล่าให้ฟัง

ว่า คุณตาเป็นคนฉลาด...ในเรื่องความขยันก็จนกระทั่งเขาร่ำลือทั้งบ้านเลยละ แล้วมาได้เมียสกุลนี้(สกุลของคุณยาย) คือสกุลนี้เขาก็เป็นสกุลมั่งคั่ง

ลูกสาวเขาก็สวยงาม คุณตาเลยมาได้กับลูกสาวคนนี้(คุณยาย) เขายอมยกให้เพราะเห็นว่าคุณตาเป็นคนขยัน แต่งงานแต่งงานกันแล้วก็มาได้ลูกสาวคนเดียวคือโยมแม่

คุณตานี้รูปร่างลักษณะเดียวกับเรา ไม่ใหญ่โตนัก เป็นคนค้าขายทำคนเดียวคนเดียว คนทั้งบ้านมีเป็นพ่อค้าอยู่คนเดียว แผลกอยู่ ซื่อนั้นซื่อนี้ซื่ออยู่คนเดียวไม่หยุดไม่ถอย ในป่านั้นส่วนมากมักจะซื่อของป่านะ พวกหนังสัตว์ พวกอะไร เกี่ยวกับเรื่องของป่านี่ละซื่อมาๆ ไปขายเอากำไรๆ อยู่คนเดียวเงียบๆ..นี่แหละพวกหนังอื่กึ่งหนังอะไรต่ออะไรเอาไปขายๆ ทำอย่างนี้อยู่ตลอดประจำมาตั้งแต่ไหนแต่ไร เวลาคุณตาจะซื่อวัวซื่อควาย ก็ซื่อมาราคา ๒๐-๓๐ บาท เอามาขายตัวละเท่านั้นเท่านี้ ได้กำไร ๒-๓ บาทก็เอา... แต่ก่อนวัวควายราคา ๓๐ บาทนี่ถือว่าแพงมากนะ ส่วนมากจะสวยงามมาก คุณตาก็ซื่อมาขาย...

พอขายได้แล้วก็ไม่ได้อะไร... ได้มาเท่าไรไม่รู้ หากขายอยู่อย่างนั้นตลอด... มีแต่เก็บกับเก็บ... เงินแต่ก่อนเป็นเงินเหรียญ เหรียญบาท มันจึงมีมากขึ้น ใส่เป็นถุงยาวๆ ๘๐ บาท เป็นมัดหนึ่ง เขาเรียก ๑ ซั้ง... แม่เล่าให้ฟังว่าคนแต่ก่อนถือเงินเป็นสำคัญมาก ประหยัดมาก ไม่ใช่เป็นนกจ่ายนะ ไม่ได้สรุ่ยสร่ายอย่างทุกวันนี้... แม่นี้เป็นนักประหยัด ยกให้เลย คุณตามอบเงินให้แม่หมด เพราะมีลูกสาวคนเดียว ส่วนคุณยายตายตั้งแต่แม่ยังเป็นเด็กอยู่...

นี่ละ มรดกจึงมาตกทางนี้มาก แม่จึงได้มีฐานะมาตั้งแต่โน้น ...แต่ไม่ให้ใครทราบง่ายๆ นะ...ทางนี้ไม่มีที่จะพูดอะไรๆ คนโบราณเป็นอย่าง

นั้น มีแต่เก็บแต่หาอยู่อย่างนั้น พุดออกมาเขาจะหาว่าไอ้จ๋วนเสีย โบราณเราถืออย่างนั้นถือแบบปกเอาไว้ปิดเอาไว้

แม่เอาเงินมาเทใส่ขันใหญ่ๆ ให้เห็น จึงได้ทราบชัดเจนว่า ฐานะของเราไม่ใช่เล่นเหมือนกันนะ เป็นขันลงหิน เงินนี้เต็มเลย ๒ ขัน ๓ ขัน เอามาสร้งน้ำ

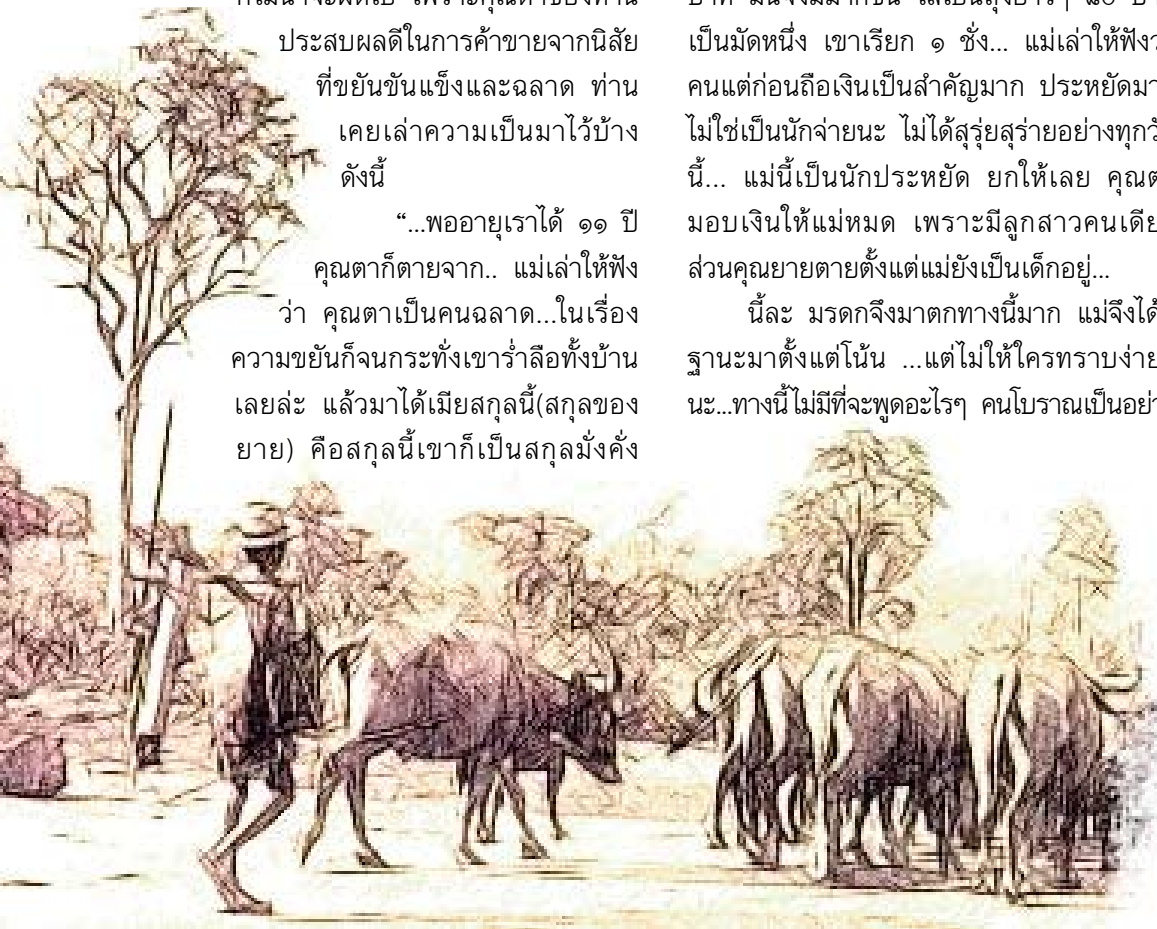
เสร็จแล้วก็เอาใส่ถุง ถุงละซั้ง เป็นถุงผ้า นะ... เราจึงรู้ว่าพ่อแม่มีเงินมาก เรียกว่าฐานะเป็นที่ ๑ ของหมู่บ้านนี้เลย คุณตาเป็นผู้มอบมรดกให้ ถึงได้มั่งมีอย่างนั้น ถ้าธรรมดาแล้วไอ้อย ไม่มีละ...”

คำทำนายของคุณตา

ในขณะที่แม่ตั้งครรภ์ท่านอยู่นั้น ได้ปรากฏขึ้นในครอบครัวและวงศาคณาญาติว่า

“...ธรรมดาทารกในครรภ์ เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นมาต้องดื่มน้ำไม่มากก็น้อยพอให้แม่รู้สึก แต่กับลูกคนนี้แปลกกว่าคนอื่น ตรงที่นอนนิ่งเงียบเหมือนไม่มีลมหายใจ จนบ่อยครั้งทำให้แม่คิดตกอกตกใจว่า ‘ไม่ใช่ตายไปแล้วหรือ? ทำไมจึงเงียบผิดปกตินัก’

ครั้งเวลาจะตื่นก็ตื่นผิดทารกทั่วๆ ไป คือตื่นเสียจนแม่เจ็บในท้อง แต่พอเลิกตื่นแล้ว

ก็กลับเจ็บปวดปกติอีกเหมือนกับว่า ‘คงจะตายไปแล้วละมัง?’

ครั้งพอถึงระยะเจ็บท้องจะคลอด ก็เจ็บท้องอยู่ถึง ๓ วันก็ไม่เห็นว่าจะคลอดแต่อย่างใด ตอนเจ็บท้องอยู่นั้นก็ชนิดจะเอาให้ล้มให้ตายเลย เสร็จแล้วก็หายเจ็บไปเลยจนกระทั่งคิดว่าไม่ใช่ตายไปอีกแล้วหรือ? แล้วก็ตื่นขึ้นมาอีก...”

องค์หลวงตากล่าวถึงเหตุการณ์ในระยนี้ว่า

“...โยมแม่เล่าให้ฟัง ลูกทุกคนที่อุ้มท้องผ่านมานี้ ไม่มีใครลำบากเหมือนเรา มีเราคนเดียวที่ทุกข์อย่างผิดปกติไปหมดไม่ได้เหมือนใครกว่าจะได้เกิด มีเหตุการณ์ให้กระเทือนไปหมดทั้งครอบครัว..(อย่างเช่น)ลูกชายคนหัวปีชื่อ**คำไพ** อันนี้มีนิสัยอย่างหนึ่ง มันดุคดิกอยู่ในท้องแม่เนะ บางทีจนได้เอาผ้าปิดเอาไว้กลัวคนอื่นมองเห็น ลูกดิ้นอยู่ในท้อง โยมแม่ว่าอย่างนั้นนะ มันไม่อยู่เป็นสุขว่างั้น ดุคดิกๆ อยู่อย่างงั้น ตึกตักๆ อยู่ในนั้น จนพูดกับพ่อ

‘เอ! พ่อมันเป็นยังไงลูกช้อยถึงมาเป็นจิ้งจี้ ดิ้นกระด้อกระเตี้ยแท้’ (แปลความว่า เอ พ่อมันเป็นยังไงลูกในท้องถึงเป็นแบบนี้ ดิ้นมากจริงๆ)

‘ช่างหัวมันเถอะ มันเป็นตามนิสัยของมันดอก’

‘มันก็โหดแท้ดี เหาจนได้เอาผ้าปิดไว้ย่านคนเห็น มันดิ้นจนท้องกระเทือน ยุบยับๆ จิ้งจี้’ (มันก็เหลือเกินจริงๆ จนต้องได้เอาผ้าปิดไว้กลัวคนจะเห็น ลูกดิ้นจนท้องกระเทือนยุบยับๆ เลยนี่)

‘คนมันเป็นจิ้งจี้ นิสัยมันเป็นอย่างนั้นช่างหัวมันเถอะ’ ..

เวลาเราจะมาเกิด แม่บอกว่ามีเรื่องแปลกๆ เช่น ตอนอยู่ในท้อง บางครั้งไม่ติดไม่ดิ้น นี่เจ็บเจ็บสนิทเหมือนคนตายแล้ว แต่บางครั้งกลับติดดิ้นเสียจนนึกว่าจะตายแล้วเหมือนกัน ยิ่งจวนใกล้วันจะคลอดเข้ามาเท่าไร ยิ่งแสดงอาการหนักทุกอย่างเลย จนสุดท้ายเวลาจะคลอดมันก็ไม่ยอมคลอด...”

บางครั้งแม่ต้องร้องเรียกหาคุณตาของคุณว่า

‘อีพ้อ! มาคลำเบ็งท้องช้อยแน ลูกช้อยบ่แมนมันตายในท้องละบ้อ? มิได้ออนซอนอยู่หลายมื่อ มิได้อั้งตั้งอยู่หลายวัน บ่มีดิ้นมีด้อยเลย บ่อแมนลูกช้อยตายละบ้อ?’ (แปลความว่า ‘พ้อ..มาคลำดูท้องฉันหน่อย ลูกฉันไม่ใช่มันตายในท้องแล้วหรือ? เจ็บสนิทอยู่หลายวัน ไม่มีไหวติงเลย ไม่ใช่ลูกฉันตายแล้วหรือ?’)

คุณตาก็ว่า ‘เฮย! มันบ่เป็นหยังดอก เขามีลูกกันทั้งบ้านทั้งเมืองเขาบ่เห็นเป็นหยัง?’ (ไม่ใช่นะไรหรอก คนเขาก็มีลูกกันทั้งบ้านทั้งเมือง เขาไม่เห็นเป็นอะไร?)

แม่ก็ตอบคุณตาว่า ‘มีมันก็บ่คือช้อยตัวละ’ (เขามีลูกกันมันก็ไม่เหมือนลูกฉันนะ)

หลังจากลูกในท้องนี้เจ็บเจ็บสนิทอยู่หลายวัน ในที่สุดก็ดิ้นสุดแรงเกิด แม่ก็เรียกหาคุณตาอีกว่า...

‘ไย้อ! ช้อยจะตายละอีพ้อ มาคลำเบ็งท้องช้อยแน ยามลูกในท้องมันดิ้น มันดิ้นหลายเดี่ยวหนี มันบ่ดิ้นธรรมดา มันดิ้นคือท้องจะระเบิด ลูก

ช้อยมันตายแล้วบ้อ’ (พ้อ..ฉันจะตายแล้ว มาคลำดูลูกในท้องให้ฉันด้วย พอลูกในท้องดิ้น มันก็ดิ้นจนเกินไป มีเซ็ดันธรรมดา ดิ้นเหมือนว่าท้องจะระเบิด ลูกฉันไม่ใช่ตายไปแล้วหรือ)

ในช่วงเวลานี้พ้อและแม่ของท่านเวลาฝันมักจะฝันขัดแย้งกันตลอด พ้อมักฝันแต่เรื่องของผู้ชาย เช่น ฝันว่าได้บั้น หรือเห็นผู้ชายถือปืน ส่วนแม่มักฝันแต่เรื่องของผู้หญิง เช่น ฝันเห็นตลับขี้ผึ้ง หรือเครื่องแต่งเนื้อแต่งตัวของผู้หญิง และในที่สุดถึงคราวที่จะมาเกิด ท่านเล่าว่า

“...โยมพ่อฝันว่า ‘ได้**มิดโคก** คือ มิดที่มีด้ามเป็นงา ฝักมันเป็นเงิน มีปลายแหลมคม’

โยมแม่ได้ฟังดังนั้นจึงพูดแย้งขึ้นว่า ‘อ้อย! ฉันไม่ได้ฝันอย่างนั้น ฉันกลับฝันว่า **ได้ต่างหูทองคำ** เวลาใส่ต่างหูอันนี้ อ้อย! มันช่างงดงาม หดย้อยอะไรปานนั้น งามมากถึงขนาดอดใจที่จะไปส่องกระจกดูตัวเองไม่ได้ เมื่อส่องดูก็ยิ่งสวยงามแวววาวประทับใจ...”

ตามไปดูถิ่นฐานบ้านเดิมองค์หลวงตา

ต้นตระกูลขององค์หลวงตาได้อพยพจากเมืองมหาสารคามมาที่บ้านคำกั้งและแยกมาตั้งบ้านตาด ก่อนที่จะมีการก่อตั้งเมืองอุดรธานีคืออยู่ในช่วงประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๓๕ โดยบ้านตาดก่อตั้งก่อนเมืองอุดรธานีประมาณ ๑ ปี มีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ หลวงคำแหง วงคำแหง ต่อมาได้เป็นกำนันตำบลบ้านตาด

ส่วนการสืบค้นถิ่นฐานบ้านเดิมขององค์หลวงตาที่จังหวัดมหาสารคามนั้น เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๔ คณะของหลวงปู่ณรงค์ อาจาโร แห่งวัดป่ากษะทองได้เดินทางไปบ้านแคน (หรือบ้านแคนพระบุหรือพระบุ) ตำบลแคน อำเภอนวนป่า จ.มหาสารคาม ได้ความว่า ที่นาซึ่งองค์หลวงตากล่าวว่าน้ำท่วมตลอดเวลานั้น ปัจจุบันมีนางพานทอง หุบลอง เป็นเจ้าของ มีเนื้อที่ประมาณ ๒๔ ไร่ ที่ดินติดลำน้ำเสียว เดิมในฤดูฝนน้ำจะท่วมตลอดฤดู ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ พืชที่ขึ้นได้ดีคือกอไผ่หนามที่ชอบขึ้นตามลำห้วย โดยนางพานทองเล่าว่า ยายคำพา วงคง ผู้เป็นยายของนางพานทองได้ซื้อที่ดินดังกล่าวจากเจ้าของเดิมในราคา ๒๐ บาท เมื่อยายคำพาเสียชีวิต นางมุกมารดาของนางพานทองได้รับมรดกสืบมาจนกระทั่งนางมุกเสียชีวิต นางพานทองจึงรับมรดกตกทอดและเป็นเจ้าของที่ดินในปัจจุบัน ส่วนเจ้าของเดิมซึ่งขายที่ดินให้ยายคำพานั้นจะชื่อได้ไม่ปรากฏ

ในช่วงที่องค์หลวงตาครองธาตุนั้นอยู่และอยู่ในช่วงระหว่างการเดินทางไปเสียดโคกระบือนั้น องค์หลวงตาได้เมตตาแจกโคกระบือมาที่หมู่บ้านแคนนี้หลายสิบตัว และองค์หลวงตากล่าวกับชาวบ้านแคนผู้รับโคกระบือในทำนองว่า บ้านแคนนี้เป็นบ้านเดิมของญาติๆ องค์หลวงตาต้องให้โคกระบือจำนวนมากเป็นพิเศษ

และด้วยเหตุนี้ คุณตาจึงได้ทำนายฝันของพ่อและแม่ไว้ว่า

“เออ! ลูกมึงคนนี้ กว่ามันต้องเป็นผู้ชาย มันเกิดมามีทางเดินให้เลือกอยู่ ๒ ทาง

๑) ถ้ามันไปทางชั่วแล้วพังหมดเลยวะ ความโหดเหี้ยม มหาโจรสู้มันไม่ได้ มันยังเป็นนาย เป็นหัวหน้ามหาโจรอีก จะให้จับมันไปเข้าคุกตารางไม่มีทาง ต้องฆ่ามันเท่านั้นถึงจะจับได้ แล้วมันจะไม่ยอมตายอยู่ในเรือนจำนะสู มันจะตายแบบไม่มีปาชาสู้กับเจ้าหน้าที่อยู่ในป่าในเขา ต้องตายอยู่ในป่า พัดกันกับเจ้าหน้าที่เขาเพียงเท่านั้น

๒) ถ้ามันไปทางดีแล้วถึงไหนถึงกัน จะดีแบบสุดโต่ง ตรงกันข้ามกับฝ่ายชั่ว...

ชอบไปทางไหนเรียกว่าขาดเลยทีเดียว เป็นคนจิตใจหนักแน่น ลงได้ทำอะไรแล้ว ต้องจริงทุกอย่าง ไม่มีเหลาะๆ หละๆ...”

เมื่อทารกคลอดออกมาปรากฏว่ามีสายรกพันคอออกมาและยังมีลักษณะที่ต่างไปจากเด็กทั่วไป องค์กรหลวงตากกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนั้นดังนี้

“...โยมแม่เล่าว่า ‘พอเราตกคลอดออกมาแล้ว .. มีสายรกพันคอ เจียบเฉยไม่มีเสียงร้อง

แม้แต่ค่อย ผิดกับเด็กทั่วๆ ไป เขาจึงเอาน้ำสาตไสนิดหนึ่ง แทนที่มันจะร้อง กลับไม่มีเสียงออกมาเลยแม้แต่ค่อย’

โยมตาได้ทำนายความเป็นไปไว้ ๓ อย่างคือ

๑. **สายโซ่** หมายถึง ไปทางโจรขโมย ... ถ้าเป็นโจร ก็เป็นประเภทคุกตารางแตก

๒. **สายกำยำ*** หรือสายสะพายปืน หมายถึง เป็นนายพรานเดินตามรอยพ่อ ... ถ้าเป็นพรานจะมีความชำนาญล่าสัตว์ในป่า

๓. **สายบาตร** หมายถึง จะได้ออกบวชเป็นพระ ... ถ้าเป็นนักปราชญ์ก็จะเหยียบแผ่นดินสะเทือน...’

พอเราตกคลอดออกมามีสายรกพันคอ โยมตาเห็นดังนั้นจึงรีบแก้เคล็ด สะเดาะเคราะห์ให้เป็นมงคลอย่างยิ่ง โดยแกร่องพุดให้พรในทางดีแก่เราขึ้นทันทีว่า

‘โอ้! รกพันคอ นี่เป็นสายบาตร สายบาตร สายทางธรรม นี่สายบาตรๆ สูดนี้! สายบาตร สายบาตรๆ เด็กน้อยคนนี้นั้นจะได้บวชเป็นพระ แล้วก็จะได้เป็นนักปราชญ์นี่คือ ทางสายบาตร’...

* ปกติ นายพรานเวลาไปยิงเนื้อ จะสะพายถุงกำยำเพื่อเอาไว้ใส่ดินปืน

เหมือนไม่มีวัน “กล้า”

คุณตารักหลานคนนี้มาก จะเป็นผู้ดูแลด้วยตนเองทีเดียว คอยจุดได้ส่องดูหลานทั้งคืน ไม่อยากให้ลูกสาวต้องมาเป็นกำवल เพราะทั้งห่วงหลานก็ห่วง ห่วงลูกสาวคนเดียวก็ห่วง ไม่อยากให้ต้องลำบากคอยลูกขึ้นดู คุณตาเลยคอยดูอยู่ทั้งคืน ดูแล้วดูเล่าคอยส่องอยู่อย่างนั้นบ่อยครั้ง พอมาดูอีกทีหนึ่ง ปรากฏว่าไฟจากได้เลยตกใส่ตะกร้าลูกไหมผ้าอ้อมหลานเลย

เมื่อหลานเติบโตขึ้น คุณตาก็จะมีบายสอนหลานอยู่เนืองๆ มีอยู่ครั้งหนึ่งเมื่อเห็นหลานน้อยกินมะยมหรือกระท้อนเข้าไปแล้ว กลืนเม็ดเข้าไปด้วย คุณตากลัวว่าเม็ดอาจจะติดคอได้ เพราะหลานยังเล็กเกินไป จึงบอกหลานว่า

“ระวัง! กลืนลงไปทั้งเม็ด เดียวมันจะไปเกิดเป็นต้นอยู่ในท้อง ใบกี้จะงอกออกทางจุมูกทางปาก รากจะงอกออกทางก้น ระวังให้ดี! เดียวจะตายได้นะ”

หลานได้ยินเช่นนั้นเกิดความกลัวจนถึงกับร้องไห้เสียใหญ่โต จากนั้นมาไม่กล้ากลืนเม็ดมะยมนั้นอีกเลยจวบจนโตขึ้นจึงได้รู้เรื่อง

อีกครั้งหนึ่ง ในตอนที่ท่านยังเด็กๆ อยู่ นั้นจัดว่าเป็นคนซึ่กแล้วมากคนหนึ่ง คงจะเป็นเพราะผู้เฒ่าผู้แก่เคยพูดถึงเรื่องผีเรื่องปอบหรือเรื่องลี้ลับเรื่องเลือนให้ฟังมาก่อน เพราะแม้เวลาจะไปขับถ่าย ยังต้องให้ห้องๆ เป็นเพื่อนคอยเฝ้าอยู่ใกล้ๆ กันนั้นอยู่ตลอด

“อย่าไปไกลกุหลาย...”

จากนั้นก็บอกให้น้องคนหนึ่งอยู่หน้า อีกคนหนึ่งอยู่หลัง เมื่อได้อยู่ตรงกลางเป็นที่สบายใจแล้วจึงยอมถ่าย

สิ่งนี้ทำให้เห็นชัดว่า แต่เดิมคนเราอาจเป็นคนซึ่กแล้วมาก่อนปานว่าจะไม่มีความกล้าได้เลย แต่เมื่อได้รับการฝึกฝนในระยะต่อๆ มาแล้ว ย่อมสามารถพลิกนิสัยได้อย่างสิ้นเชิง กลายเป็นนักต่อสู้ที่อาจไม่หวั่นเกรงต่อสิ่งใดทั้งนั้น

ไม้กินของดิบ

ทางอีสานในตอนนั้นความรู้ทางโภชนาการยังไม่ค่อยเจริญนัก ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงชอบกินอาหารสุกๆ ดิบๆ แม้คุณพ่อของท่านก็เช่นกัน ด้วยความรักของพ่อเมื่อได้อะไรแปลกๆ ใหม่ๆ ก็อยากจะให้ลูกได้ลองกินดูบ้าง

แต่สำหรับเด็กชายบัวนั้น เป็นมาแต่เล็กแต่น้อยแล้ว คือจะไม่ยอมกินอาหารสุกๆ ดิบๆ เลย แม้พวกปลา ร้าอย่างนี้ หากยังดิบอยู่ ก็จะไม่ยอมเอาเข้าปากโดยเด็ดขาดด้วยเหตุผลว่า “มันคาว” แต่แล้ววันหนึ่ง พ่อไปล่าไก่ป่ามาได้แล้วนำมาทำเป็นเหมือนป่นป่นน้ำเหลวๆ จากนั้นให้ท่านลองชิมดู ในวันนั้นใจพ่อคิดอยากทดสอบดูว่า ลูกชายคนนี้จะไม่ยอมกินของดิบๆ จริงๆ หรือ เพราะก็เห็นเด็กคนอื่นรวมทั้งพี่ๆ น้องๆ ก็กินกันได้เป็นปกติ ไม่เห็นมีใครบ่นว่าเหม็นคาวแต่อย่างใดเลย

การทดสอบหาความจริงของพ่อจึงเริ่มขึ้นหลังจากปรุงอาหารดิบสุตรพิเศษเสร็จแล้วจึงยกออกมาวาง และลูกก็คงจะมองสีหน้าและลักษณะดูแปลกตาไป จึงยกขึ้นมาดมแล้วถามอย่างไม่ค่อยวางใจเท่าไรนักกว่า

“มันสุกแล้วจริงหรือ? ไม่ได้หลอกซ้อยหรือ?” (“ซ้อย” หมายถึง “ผม”)

“ไม่ได้หลอกหรือ? กินเถอะลูก ทำให้สุกแล้ว”

ความที่หวังดี ทั้งก็อยากทดสอบดูว่าลูกคนนี้จะไม่ยอมกินจริงๆ หรือ ทำไมมันจะแปลกกว่าพี่น้องคนอื่นๆ นักเล่า?

ลูกไม่แน่ใจจึงถามย้ำเข้าไปอีกว่า

“ไม่หลอกจริงๆ หรือ?”

“ไม่ ไม่หลอกหรือ?” แต่แท้ที่จริงแล้วผู้ใหญ่ร่วมกันหลอกเด็กเสียเต็มประตู

เมื่อผู้ใหญ่ต่างก็ยืนยันเช่นนั้น ก็เลยเอาข้าวเหนียวปั้นเป็นคำน้อยๆ แล้วจิ้มอาหารดิบสุตรพิเศษเข้าปาก จากนั้นก็เคี้ยวไว้สักพักหนึ่งแล้วก็อมไว้ ไม่ยอมกลืนแต่อย่างใด แค่อมๆ ไว้เท่านั้น แล้วก็จิ้มคำที่สอง ก็ทำในลักษณะเดิมอีกคือพอเอาใส่ปากแล้วเคี้ยวอยู่พักหนึ่งแต่ก็ไม่ยอมกลืน ยังคงอมไว้เหมือนเดิม เหตุการณ์ในตอนนั้นคุณตาแอบสังเกตเห็นโดยตลอด

พอคำที่สามเท่านั้น คราวนี้หลานอาเจียนแทบเป็นแทบตายชนิดในท้องมีอะไรเท่าไรก็เอาออกมาหมดเกลี้ยงเลย ถึงตอนนี้คุณตาเห็นท่าไม่ดีเสียแล้วจึงรีบเข้าไปลูบหลังพร้อมพูดปลอบขวัญหลานด้วยความสงสารเป็นที่สุดว่า

“โอ้ ลูกเอ๋ย ตาหลอกลูกจริงๆ นะแหละ ตาขอโทษนะ ตาอยากทดสอบดูลูกว่า ลูกเป็นยังไง บางทีพอตาหลอกให้กินก่อนแล้วเดี๋ยวต่อไปลูกก็คงจะกินเป็นเหมือนคนอื่นๆ เขา”

หลานตอบว่า “ก็ซ้อยบอกแล้วว่ามันคาว มันกินไม่ได้จริงๆ” ถึงตอนนี้อंकหลวงตาได้เล่าย้อนหลังถึงความรู้สึกในทันทีที่ชิมอาหารปรุงรสพิเศษของพ่อไว้ด้วยว่า ‘โหย มันยังงังไม่รู้จะมันพุ่งเข้าไปข้างใน อาเจียนแตกออกมา วันนั้นยุ่งใหญ่เลยไม่ได้หลับได้นอนเลย’

น้องๆ ของท่านกล่าวถึงเหตุการณ์ในวันนั้นจากคำบอกเล่าของแม่อีกทีหนึ่ง ผลปรากฏว่าในคืนนั้นคุณตาเลยไม่เป็นอันหลับอันนอน สงสารหลาน เห็นหลานกินข้าวไม่ได้ ต้องคอยเทียวลูกไปดูหลานอยู่ตลอด เทียวหาฝ้ายมาผูกแขนผูกมือให้หลานถึง ๓ ครั้ง ๓ หน ทั้งปลอบขวัญทั้งเป่าหัวให้หลานอยู่อย่างนั้น เรียกว่ามีวิชาอะไรก็จะขุดจะลากออกมาใช้ให้หมดสิ้น เพราะอยากให้หลานหายโดยเร็ว

ในเรื่องนี้ แม้เมื่อท่านโตขึ้นแล้วก็ตาม หากเห็นน้องๆ พวกกันกินของดิบ ท่านก็มักจะดูเอาบ้างเหมือนกัน เช่น คราวหนึ่งน้องกำลังกินส้มตำผสมกุ้งสดๆ กัน อยู่ ท่านเห็นเข้าก็เลยดูเอาว่า

“เอาไปทำให้สุกเสียก่อน”

น้องตอบว่า “โอ๊ย แค่กึ่งดิบมันไม่มีเลือดมียาง มันไม่คาวหรือ? จะเป็นอะไรไป”

ท่านก็ยังคงยืนยันตามเดิมเหมือนเมื่อตอนยังเล็กว่า “มันคาว”

เรื่องนี้อंकหลวงตาเมตตาอธิบายในภายหลังว่า “นิสัยนี้มันเป็นเองไม่มีใครสอน ของดิบกินไม่ได้ พวกปลาพวกก้อย แม้ที่สุดปลาชีวิตตัวเล็กๆ ก็กินไม่ได้ กินของดิบได้แต่กึ่งๆ แต่ต้องกึ่งตัวเล็ก ตัวใหญ่ก็กินไม่ได้มันคาว เขาปนกุ้งนี้กินได้ นอกนั้นพวกปลาชีวิตนี้กินไม่ได้เลย นิสัยทุกอย่างนี้เป็นเอง ไม่มีใครบอก มันเป็นในนิสัยเอง

ไม่มีใครสอน จนถึงขนาดว่าพ่อต้องทดลองดูทุกอย่าง ก็ยังอาเจียนออกมาต่อหน้าต่อตา”

อุปายฝึกหลาน คำสอนของตา

เมื่อท่านเติบโตขึ้นพอปีนป่าได้แล้ว คุณตามักมีอุปายฝึกให้หลานชายทั้ง ๒ คน (คือพี่ชายและตัวท่าน)ปีนขึ้นต้นไม้แข่งกัน หากว่าใครปีนขึ้นไปถึงกิ่งนั้นกิ่งนี้ได้ก่อน คุณตาจะให้รางวัล ปรากฏว่า ท่านเป็นผู้ชนะที่ชายทุกครั้งไป สำหรับของรางวัลก็คือผลไม้ป่าบ้าง หรือข้าวลี^๑ บ้าง คุณตาจะให้เพียงปั้นเดียวเท่านั้น ไม่ได้ให้อะไรมาก

เมื่อคนน้องได้รางวัลมาแล้ว คุณตาจะคอยแอบสังเกตดูอยู่ต่างๆ ตลอดมา พบว่าน้องจะแบ่งของรางวัลนั้นให้พี่ชายทุกครั้งไป และให้มากกว่าตัวเองเสียอีก คุณตาไม่เคยเห็นน้องหวงเลย จนต้องได้มาพูดกับแม่ของท่านว่า

“บัวนี่ มีน้ำใจมีความเมตตาแท้ๆ นะ มันรู้จักสงสาร

พี่ชายมันปีนสู้ไม่ได้ มันเลยเอาให้พี่ชาย มันกินมากกว่า แทนที่ว่ามันผู้ไปปีนได้ จะกินมากกว่าพี่ชาย มันกลับกินน้อยกว่าพี่ชาย ดูซิมันมีน้ำใจนะไอ้นี้ มันแปลกนะ แปลกทุกอย่าง”

ทั้งๆ ที่คุณตาให้ความรักแก่หลานทุกคนพอๆ กัน แต่คงเป็นด้วยอุปนิสัยที่มีน้ำจิตน้ำใจเช่นนี้เอง ทำให้คุณตามักมีข้อชมเชยหลานคนนี้อยู่เสมอๆ

^๑ ข้าวเหนียวสุกปั้นเป็นก้อนโรยด้วยเกลือเล็กน้อยแล้วเอามาปั้นไฟให้หอมหวานรับประทาน

นิสัยอีกอย่างหนึ่งของหลานคนนี้ก็คือ ตั้งแต่วัยเด็กแต่เล็กมาแล้ว ชอบที่จะเล่นกับสัตว์เฉพาะอย่างยิ่งคือสุนัข ยิ่งตัวไหนอ้วนๆ ดำๆ ด้วยแล้วยิ่งชอบหยอกเล่นด้วย จนถึงกับมีบางครั้งที่ทำให้แม่ต้องได้ดูได้ว่าเอาข้าง อย่างไรก็ตาม แม้จะชอบหยอกสุนัขอยู่บ่อยๆ แต่ท่านจะไม่ยอมตีหรือแกล้งมันให้เจ็บ ตรงกันข้ามหากเห็นน้องๆ แกล้งมันคราวใด ท่านจะดุจะว่าทันที

องค์หลวงตาเคยกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนี้อย่างนี้ด้วยว่า

“...เราชอบเล่นกับหมาเป็นประจำ นิสัยกับหมาถูกกันแต่ไหนแต่ไรมา จนกระทั่งโตเป็นหนุ่มก็ยังเล่นอยู่อย่างนั้นแหละ หมาจะเรียบบ่อยขนาดไหนครั้งมาได้รับการอบรมจากเราแล้ว ต่อมาเล่นกับหมาจนกระทั่งมันเหนื่อย มันเพลีย พอหลุดมือเราบีบวิ่งหนีเข้าป่าเลย คือลูกหมาเขาไม่อยากจะเล่นกับเรา เขาเหนื่อย

แม่มาเห็นก็ว่าขึ้นเลยว่า ‘เสียงหมาตัวไหนไว้ มีเท่าไร เท่าไร ต้อเหมือนกันหมด หยอกแต่กับหมา เล่นแต่กับหมา’ เราฟังแม่พูดแล้วก็เฉย เพราะมันก็เป็นอย่างที่แม่ว่าจริงๆ ก็เราเล่นกับมัน จะไม่ให้มันต้อได้อย่างไร...”

อีกเรื่องหนึ่งสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กอยู่ มีคนมาขอใบพลูกับแม่ ในคราวที่เขามาขอแม่แม่มักจะให้ทุกอย่างไม่เคยเห็นปฏิเสธเลย แต่พอมีความจำเป็นไปขอเขาบ้าง ทุกครั้งเขาก็กลับไม่เคยให้เลย เรื่องนี้หลานๆ มักได้ยินคุณตาสอนเป็นข้อเตือนใจว่า

“เขาไม่ให้ครั้งที่ ๑ ก็อย่าโกรธให้เขา บางทีของมันอาจไม่พอให้ แล้วก็คนแก่นั้นแหละ ให้ไปขอเขาอีกครั้งที่ ๒ เพื่อว่าเขาได้อะไรมา เช่น พวกของป่า ของอะไรๆ ก็ตาม

ถ้าหากครั้งที่ ๒ นี้ก็ไม่ได้ ก็อย่าเพิ่งไปโกรธให้เขา บางทีเราอาจไปขอเขาทีหลังไม่ทันคนอื่น ของมันเลยไม่พอกัน

ให้ลองกับคนๆ นี้อีกเป็นครั้งที่ ๓ ถ้าไม่ได้ก็เลิกซะ แต่ว่าอย่าโกรธให้เขา นะ อย่าไปโกรธให้เขา”

คุณตาตดนิสัยด้วย “อ้อย” เป็นเหตุ

ป่าฝ้ายเป็นญาติกับครอบครัวของท่านบ้านอยู่ใกล้ๆ กันนั้น ป่าฝ้ายมีส่วนอ้อยที่เป็นเหตุให้ท่านในวัยเด็กต้องได้กินอ้อยคลุกเคล้าน้ำตาลดังนี้

“...ป่าฝ้ายกับเราเป็นญาติกัน แกเป็นสาวสวยงามมาก ผิวขาวเหมือนฝ้าย คนเขาจึงเรียก “ป่าฝ้าย” แกมีกิริยานุ่มนวล แกมาเจอกับเด็กอย่างเรา .. ตอนนั้นเราเป็นเด็กอายุ ๖ ปี พี่ชายอายุ ๗ - ๘ ปีอยู่บ้านตาด ... เราจำได้ทุกอย่าง ...

วันหนึ่งเดินผ่านออกไปทางบ่อน้ำ แล้วก็ไปทุ่งนา ผ่านสวนอ้อยแม่ป่าฝ้าย มันอยู่ข้างๆ ทาง อ้อยก็ลำใหญ่ๆ กินเสียเหลือเกิน เราจึงออกปากชวนพี่ชายว่า

‘พี่...ขโมยอ้อยเขาไปกินกันเถอะ’

จึงพากันลอดรั้วเข้าไปขโมยตัดอ้อยแม่ป่าฝ้าย ดึงกระชากลากออกมาคนละลำ ... พอติในวันนั้นป่าฝ้ายไม่อยู่ แกไปทุ่งนา ... ขณะที่เรากับพี่กำลังกุกูกูลอดรั้วก็ลอบออกมา แกก็มาพบเข้าพอดี จึงถามขึ้นว่า

‘เด็กเหล่านี้สูทำไมมาขโมยอ้อยกูละ’

ป่าฝ้ายพูดพร้อมกับอมยิ้ม เพราะเห็นว่าทั้งสองยังเด็กเกินไปที่จะถือสิทธิ์ลา

เราก็ตอบไปแบบโวหารเด็กโวหารโจรว่า ‘ผมไม่ได้ขโมยอ้อยบ้านนะ ผมเดินผ่านไปผ่านมา ผมเห็นอ้อยผมอยากกินอ้อยมาก จึงให้พี่ชายเข้าไปตัดอ้อย ตัดแล้วจะแบกไปบอกป่าแล้วจึงจะกลับไปบ้านกัน เผอิญป่าผ่านมาพบพอดี ถ้าอย่างนั้น ป่าก็เอาคืนไปเสียเถอะ’

‘อ้อย กูไม่เอาละ สูดัดมาแล้ว สูก็เอาไปกินเสีย’ ป่าพูดใจดีอย่างนั้น เรากับพี่ก็ยิ้มแต่เลย

พอกลับไปบ้าน ก็ไปวาดโยมตาละชื่อว่า ‘ได้ไปขโมยอ้อยป่าฝ้ายกับพี่ชาย’

พอโยมตาได้ทราบดัง

นั้น... วันต่อมาก็เดินต้อมไปหาป่าฝ้าย ไปบ้านเขาก็เพราะกลัวหลานของตัวเองจะเสียคน ถ้าส่งเสริมเติบหลานมันจะกลายเป็นขโมย เพราะฉะนั้น โยมตาจึงไปบอกเขาว่า

‘เด็กเหล่านั้นมันไปขโมยอ้อยสูเมื่อวานสูรู้ไหม?’

ป่าฝ้ายตอบว่า ‘สู.. แต่พวกเด็กเขาไม่ได้ขโมยนะน้ำ เขาบอกว่าเขาทิวอ้อยมาก เขาตัดอ้อยแล้วเขาจะแบกมาขอที่บ้านนี่ก่อน แล้วพวกเด็กถึงจะไปบ้านเขา’

โยมตาก็ว่า ‘พวกเด็กมันขโมยอ้อยสู สูรู้ไม่ทันมัน มันพูดกับกูชัดเจนแล้วว่ามันขโมย มันโกหกสู’

ทางฝ่ายป่าฝ้ายแกก็ไม่ถือสาอะไร แกบอก ว่า ‘อ้อย! ช่างหัวมันเถอะ ประสาเด็ก’

ทางฝ่ายโยมตา ได้เอาเรื่องขโมยอ้อยนี้มาพูดตดนิสัยเรา ด้วยเสียงแข็งๆ โดยแกล้งบอกพวกญาติๆ ว่า ‘พวกสูไปหาพวกเครื่องอาหารการบริโภคใส่ฟกใส่ท้อไว้ให้เด็กสองตัวนี้ขี้เตี้ยตัวราวจะมาจับมันมัดไปติดคุก เพราะมันไปขโมยอ้อยเขามา’...”

พอหลานบัวได้ฟังดังนั้นก็เกิดความกลัวขึ้นมาจับใจ จึงวิ่งร้องท่มร้องไห้กระโดดขึ้นไปหลบบนบ้านเข้าห้องปิดประตู ครั้นพอเข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในห้องก็คิดกลัวอีกว่า

‘อยู่ในห้องแคบๆ แบบนี้..ตำรวจเขายังจะมาจับเอาตัวไปได้ง่าย’

พอคิดได้อย่างนี้ก็ตกใจรีบกระโดดลงบ้านพาดวังเตลิดเปิดเปิงลงทุ่งกลางนาหาที่หลบซ่อนตัวแบบกะว่าจะไม่ให้ใครตามหาตัวเจอเลยก็ว่าได้

ท่านว่าคราวนั้นคุณตาตดนิสัยสันดานหลานชายอย่างเต็มที่ เพราะกลัวหลานรักจะเสียผู้เสียคน ถ้าไปแก้ต่างให้หลานจะกลายเป็นการส่งเสริมแล้วเด็กจะเสียคนได้ ทั้งที่โดยปกติธรรมดานิสัยของท่านเองไม่เป็นเช่นนี้ จะมีก็เพียงตอนทิวอ้อยตอนนี้ตอนเดียวเท่านั้นก็เลยพาให้โกหกผู้ใหญ่ได้เก่งทีเดียวว่า ‘ไม่ได้ขโมย’

ตอนไม่รู้ ก็ผิดบ้าง พอรู้แล้ว ไม่ยอมให้ผิด

ปกติอุปนิสัยเด็กชายบัวเป็นที่รักของคนทั่วไปทั้งผู้ใหญ่และเพื่อนฝูงวัยเดียวกัน เพราะที่เป็นเด็กมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือการงานผู้อื่น อยู่เสมอ หากไปไร่ไปสวนกับใครก็ตามมักจะช่วยเหลือทุกอย่างที่จะช่วยได้ เช่น ช่วยทำการงาน ช่วยหาบช่วยถือสิ่งของ ใครๆ ก็เลयरรักทั้งนั้น ไม่มีใครคิดทวงข้าวทวงของอะไร

ชีวิตของเด็กชายบัวมีได้มีสิ่งใดผิดแผกแตกต่างจากเพื่อนฝูงวัยเดียวกัน แต่เล็กแต่น้อยก็ให้ความเคารพในพระศาสนา มีความเลื่อมใสในพระในเณรมาโดยตลอด ในตอนเด็กก็ชอบใส่บาตรกับผู้ใหญ่ เมื่อเข้าเรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาแล้ว เด็กชายบัวก็รับผิดชอบในการเล่าเรียนดี จะมีบางครั้งที่ซุกซนบ้างตามประสาวัยที่กำลังรักสนุกเพลิดเพลิน แต่ก็ไม่ได้เป็นเรื่องร้ายแรงอะไรนัก เช่นครั้งหนึ่งท่านยกเอาเรื่องสมัยเด็กมาสอนนักเรียนว่า

“...นี่หลวงตาบัวเคยเป็นนักเรียนมาแล้วนี่ เป็นนักเรียนเป็นยังไฉน วันไหน ขี้เกียจเรียนหนังสือก็หาอุบายลาไปเลี้ยงน้อง

“วันนี้ลาเอาน้องครับ พ่อแม่หนีหมด” ว่ายังงั้นนะ ‘พ่อแม่บอกคุณ้องให้ด้วย’ นั่น ว่าไปยังงั้นนะ ครูเขาก็ต้องอนุญาตนะสิ ไฉนโหมละ

พอครูอนุญาต ที่แท้ก็แผ่นแนบเข้าป่าหายจ้อยไปเลย..เคยเป็นแล้วจึงเอามาพูด ...อย่าให้เป็นนะเด็กเหล่านี้ หลวงตามันเคยเป็นมาแล้ว...มันไม่ดี จึงได้เอามาสอนลูกสอนหลาน...

วันหนึ่งๆ นี้ ชาติโรงเรียนไป ชาติวิชาไป บางทีเขาโหด จดวิชาอะไรต่ออะไรนี้ เราไม่ได้

จดกับเขา แล้วถ้าเราจะไปโหดหรือจดวันหลัง เช่นนี้ก็จะเสียเวลาไปอีกมากมาย แล้วถ้าครูสอนอะไรมันก็ได้เรื่องได้ราว เพราะวันนั้นเป็นวันที่เราขาดโรงเรียน นั้นแหละ

เพราะฉะนั้นพอโตขึ้นมา พอรู้เรื่องราวแล้ว... รู้จักผลรู้จักประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ทีนี้...อ้อย ไม่ยอมให้ขาดเรียนเลยนะ หมายถึงว่าตอนเล็กกว่านั้นมันเคยเกล่เกล่พอโตขึ้นมาพอรู้ภาษาภาษาบ้าง...เป็นไม่ยอม

แม้แต่พ่อแม่ให้ลาเวลาจำเป็นนี้ยังไม่ยอมลา มันจะขาด... ถ้าไปแล้วมันต้องเสียวิชานี้... วันนี้ครูจะสอนอันนั้นๆ บอกไว้เลย ถ้าไปแล้วจะไม่ได้เรียนไม่ได้ฟังวิชานี้...”

โดยปกติท่านเป็นคนรักกฎระเบียบ รักษาคำพูดและเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์มาแต่เดิม จะไม่ยอมทำสิ่งใด ให้เป็นที่หนักอกร้อนใจแก่ท่าน จึงไม่เคยถูกดูตำว่ากล่าวรุนแรงอะไร หากจะมีอยู่บ้างก็คือ

ครั้งหนึ่ง ระหว่างที่ผู้ใหญ่กำลังนั่งพูดคุยกันอยู่นั้น ท่านก็เดินเข้าไปในบริเวณกองไม้ซึ่งอยู่สูงกว่าผู้ใหญ่ ทำให้ดูเหมือนว่าท่านไม่ให้ความเคารพ ครูใหญ่เห็นดังนั้น คิดจะสอนท่าน จึงพยายามมองสบตา และส่งสายตาเตือนให้รู้ตัว ท่านก็เลยรีบลงมา

เมื่อผู้ใหญ่ไปแล้ว ครูก็พูดด้วยความเมตตา บอกให้ทราบเหตุผลว่า

“บัวเอ๊ย อย่าขึ้นนั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ล่ะ อย่างนั้นมันดูไม่งาม”

ในตอนนั้นท่านไม่ทันคิดว่ามันไม่เหมาะสมไม่ควร ต่อเมื่อครูทำสัญญาณบอกดังกล่าว่า ท่านจึงทราบและรีบปฏิบัติตามที่ด้วยความเชื่อและเคารพในเหตุผล

เด็กชายบัวผู้เกรงกลัวบาป

มีอยู่ครั้งหนึ่งในวัยเด็กขององค์หลวงตาซึ่งท่านยังจำได้ไม่เคยลืมเลือน ท่านเล่นซุกซนชนิดที่เพื่อนรุ่นพี่ด้วยกันยังรับไม่ได้ ครั้งนั้นเด็กชายบัวเห็นพวกผู้ใหญ่เขาตัดต้นมะอึก (เป็นต้นไม้พุ่มมีหนามกอใหญ่ๆ) ทั้งไว้ข้างทาง เกิดนึกสนุกอยากแกล้งคนจึงไปลากกิ่งไม้มะอึกที่มีหนามมาวางทางเดินไว้ เพื่อนรุ่นพี่ที่ไปด้วยกันเห็นเข้าจึงถามขึ้นว่า

‘มึงจะทำอะไรนี่’

‘เอามาขวางทางคนเดินนะสิ’ เด็กชายบัวตอบ

‘มึงเอามาหาพ่อมึงอะไร

มึงไม่รู้จักหรือว่าไม้มันมี

หนาม มันกีดขวางทาง

คนเดิน?’

‘รู้..แต่กูจะทำ คนเขาเดินมา เขาจะด่าก็ช่างหัวเขา กูสนุกของกู’ เด็กชายบัวตอบไปตามประสาเด็กๆ ไม่รู้เรื่องกำลังซุกซน

‘มึงเอาออกไป..เดี๋ยวนี้’ หนุมรุ่นพี่ของเด็กชายบัวให้เอาออกโดยเร็ว

และแล้วในที่สุดเด็กชายบัวก็ยอมเป็นผู้เอาออกแต่โดยดี

เรื่องนี้ท่านอธิบายถึงอุปนิสัยในวัยเด็กของท่านเองว่า “นิสัยนี้เป็นนิสัยของมันเป็นเองก็คือนิสัยกิเลสนั่นแหละ จิตใจคนเรามันมีเป็นขั้น...เป็นขั้น...ในเวลานั้นไม่ได้นึกถึง พุทโธ ธัมโม สังโฆ อะไร หนักเบาอะไรๆ ไม่นึกถึง มันดันไปตามกิเลส ที่เป็นนิสัยดั้งเดิมของมันเอง”

เกี่ยวกับการใช้ภาษาในการพูดคุยสนทนากันของคนในสมัยเมื่อท่านยังเด็ก องค์หลวงตาเคยกล่าวถึงไว้แบบขำขันว่า “ก็เราเป็นลูกชาวนา พ่อแม่ทำไร่ทำนา ไม่ได้พาซื้อพาขายอะไร จึงไม่ได้ชำนาญในเรื่องตลาดภาษิตภาษาสังคมต่างๆ ไม่ค่อยเข้าใจ พวกกันก็ต้องพูดภาษาชาวนาไปเลย (หัวเราะ)”

ด้วยเหตุนี้เองการพูดจากันระหว่างพี่น้องเพื่อนฝูงซึ่งมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันในสมัยนั้น จึงมักใช้ภาษาเป็นแบบกันเองไม่ได้ถือเป็นคำหยาบคายอะไร เป็นภาษาชาวบ้านทั่วไปไม่ใช่ภาษาคนเมืองที่ต้องใช้เพื่อการติดต่อซื้อ

ภาพสถานีวิทยเสียงธรรมฯ ซึ่งองค์หลวงตาเคยกล่าวถึงสถานที่ตรงนี้ว่า “..สมัยเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนบ้านตาดนี้แหละ เขามาตั้งโรงเรียนที่นั่นใหม่ๆ เอาเด็กบ้านตาด-เด็กบ้านกกสะท้อนมาเรียนรวมกันที่นั่น เขามาเริ่มสร้างตั้งโรงเรียน เราเป็นเด็กเราอย่างจำได้ เป็นเด็กนักเรียน แต่ก่อนมันอยู่ที่สถานีวิทยทุกวันนี่มัง โรงเรียนอยู่กับวัดโรงเรียนบ้านตาดอยู่ที่นั่นละ”

ชายเป็นการเป็นงานประจำระหว่างกัน

อีกเรื่องหนึ่งในวัยเด็กขององค์หลวงตาที่ท่านไม่เคยลืมเลยเป็นการพูดคุยกันระหว่างผู้ใหญ่ ๒ คน ครั้งนั้นท่านได้ยืนผู้ใหญ่เขาพูดคุยกันเป็นเชิงที่เล่นทีจริง คนหนึ่งเป็นคนใจบุญสุนทาน อีกคนหนึ่งใจบาปชอบเข้าป่าเข้าเขาหาขิงเนื้อขิงสัตว์ หาจับปูจับปลาเป็นประจำอยู่อย่างนั้นตลอด คนที่ใจบุญก็ชอบทำบุญทำทาน วันพระวันเจ้า ถ้าวัดใกล้บ้านไม่มีพระก็ไปทำบุญทำทานวัดอื่น ในวันพระไม่เคยละเว้น ทีนี้เวลาจะไปวัดก็เลยมาชวนเพื่อนอีกคนว่า

‘เพื่อน... เพื่อน วันนี้เราจะไปวัด ไปวัดด้วยกันไหม’

‘ฮือๆ วันนี้ก็ไม่ไปแหละ มึงไปวัดแล้วมึงได้บุญกุศล มึงไปสวรรค์แล้ว มึงจะได้ไม่มาแย่งหาสัตว์ หาฆ่าเนื้อฆ่าปลากับกู กูจะสนุกหาตักปูตกปลาไม่มีใครมาแย่งกู’

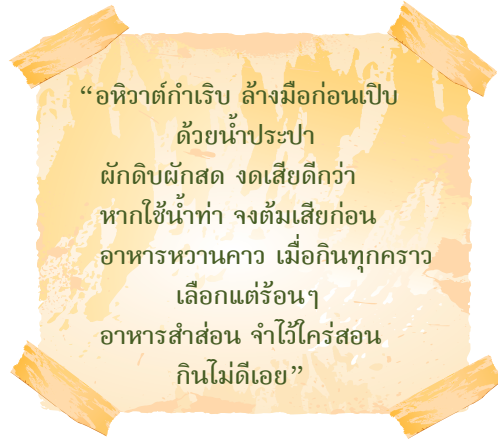
ท่านเล่าถึงความรู้สึกในครั้งนั้นว่า ทั้งๆ ที่เราเป็นเด็ก ทำไมมันจึงไม่ลืม สิ่งที่ไม่ลืม ไม่เคยลืมเลยนะ คำพูดอย่างนี้เราได้ยินจริงๆ เต็มหูเราเลย เราอุทานในใจว่า

‘โอ๊ย! ผู้เฒ่าทำไมพูดอย่างนี้ คนทั้งโลกเขารักบุญรักกุศล รักการให้ทาน เอ๊ะ! ทำไมแกจึงพูดอย่างนี้ได้ จะเป็นลักษณะคำพูดมันมีที่เล่นทีจริงก็ตาม แต่มันก็ไม่อาจจะเอามาพูด’

เรื่องในวัยเด็กทั้งสองเรื่องนี้สะท้อนถึงความสามารถในการแยกแยะผิดชอบชั่วดีตั้งแต่ยังเล็กของท่านแม้จะเป็นวัยที่ยังมีความซุกซนอยู่ไม่น้อยก็ตาม สิ่งนี้บ่งบอกถึงคุณธรรมที่ฝังอยู่ลึกในใจท่านทำให้ท่านในวัยเด็กรู้สึกได้ว่าการพูดจาของผู้ใหญ่เช่นนี้มันเป็นความเสียหาย และจะนำมาซึ่งความเสียหายต่อไปในอนาคตอย่างแน่แท้

คติธรรมมักจุดจำไม่ลืม แก้หน้าให้พี่ชาย

ในสมัยนั้นโรงเรียนอยู่ตรงวัดร้างบริเวณป่าสักทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านตาด ในช่วงที่เรียนหนังสืออยู่นั้น โรคอหิวาต์กำลังระบาด ครูจึงเขียนกลอนไว้สอนเด็กนักเรียนให้ท่องจำว่า

บทท่องจำบทนี้แม้จะท่องจำมาตั้งแต่สมัยเด็กนานมาแล้วก็ตาม องค์หลวงตาก็ยังสามารถจดจำได้อย่างแม่นยำตลอดมา ท่านเคยให้เหตุผลไว้เช่นกันว่า

“อันไหนที่มันติดใจแล้วมันจะจำได้ไม่ลืม เป็นคติธรรมดี จึงทำให้จำได้แม่นยำ”

ชีวิตในวัยเรียนของท่านนั้น ท่านเป็นเด็กนักเรียนที่ตั้งอกตั้งใจเรียน มีความรับผิดชอบสูง จะเห็นได้จากผลการเรียนที่ดีเยี่ยมของท่านคือ

ประถม ๑ สอบได้ที่ ๒ ประถม ๒ สอบได้ที่ ๑ ประถม ๓ สอบได้ที่ ๑

ท่านเล่าถึงเหตุการณ์ในช่วงนี้ว่า

“พ่อแม่มีลูกหลายคน แต่ไปเรียนหนังสือพร้อมกัน ๓ คน สมัยนั้นเด็กอายุ ๑๐ ปี เขาให้เข้าโรงเรียน ถ้าต่ำกว่านั้นเขาไม่นับเข้าในบัญชี ..

เรายังไม่ลืมนะ เขาให้เป็นลูกเสือ ไปซื้อชุดลูกเสือ .. เราเป็นน้องก็จริง แต่เรียนสูงกว่าพี่ พี่ได้ชุดลูกเสือ เราเป็นน้องเรียนชั้นสูงกว่าพี่ก็ควรจะได้เช่นเดียวกัน ตกลงเราทั้งสองก็ได้พร้อมกัน ราคาชุดเสื้อตั้ง ๗ บาท เงิน ๗ บาทในสมัยนั้นไม่ใช่เล่นๆ ฝังใจลึกมาก

พอบอกว่า ‘ฮือ! กูก็มีเงินเท่านี้แหละ กูหามาได้สองสามวัน สู้ก็เอาไปหมด’

เรายังจำฝังใจไม่ลืม เวลาไปสอบ .. ไ้อ้เราได้ที่หนึ่งเสมอ ส่วนบักคำไฟผู้พี่เป็นพี่ชาย ขาดเพียงคะแนนเดียวก็จะสอบผ่าน คือว่าคะแนนถึงสิบจึงจะสอบผ่าน มันสอบได้เพียงเก้าคะแนนจึงสอบตก เราจึงแข่งขึ้นไปเรียนชั้นสูงกว่า พี่

ชายเราเซ่อๆ นะ เวลาไปเรียนหนังสือ...”

การเรียนหนังสือในตอนนั้นก็ไม่ได้มีฝักกันแบ่งแยกเป็นห้องๆ ดิบตื่ออะไร ทำให้มองเห็นกัน และได้ยินเสียงครูข้างๆ ห้องสอนหนังสือนักเรียนชัดเจน เหตุนี้เองทำให้มีเรื่องน่าขบขันเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่เรียนหนังสืออย่างเช่นวันหนึ่ง พี่ชายของท่านไปเรียนหนังสือและครูให้ไปเข้าแถว หากว่าใครเป็นคนที่ยืนอยู่อันดับแรกก็นับ..หนึ่ง สอง สาม ไปตามลำดับ

ในวันนั้นพี่ชายของท่าน (ชื่อคำไฟ) อยู่ในอันดับที่สิบเอ็ด พอเพื่อนนับถึงคนที่สิบ อันดับต่อไปเป็นพี่ชายของท่านและจะต้องนับเลข “สิบเอ็ด” พี่ชายกลับมัวแต่อ้าปากค้าง อ้า...อ้า... อ้าปากค้าง...อยู่อย่างนั้นนับไม่ได้หน้าไม่ได้หลังอะไร เป็นที่รำคาญใจและอับอายแก่น้องยิ่งนัก น้องซึ่งอยู่ในวัยเด็กกว่าและไปอยู่แถวๆ นั้นพอดี จึงตะโกนบอกพี่ชายในทันทีว่า

“สิบเอ็ด สิบเอ็ด สิบเอ็ด ตอบเร็วๆๆ สิพี่”

พี่ชายได้ยินเสียงน้องก็รีบตอบในทันทีว่า “สิบเอ็ด ด ด ด”

ท่านจะเล่าถึงเหตุการณ์นี้ในวัยเด็กระหว่างพี่ชายกับตัวท่านเองด้วยความขบขันทุกครั้งไป และอีกเรื่องหนึ่งท่านเล่าถึงพี่ชายทำขายหน้าตอนอยู่โรงเรียนขณะท่านกำลังเรียนอยู่ชั้น ป.๑ และพี่ชายของท่านก็เรียนหนังสืออยู่ห้องติดกันดังนี้

“...พี่ชายเรายังไม่ได้หน้าได้หลังอะไร ทีนี้เวลาครูถามเรื่องง่าๆ มันน่าจะคิดได้ แต่มันกลับคิดไม่ได้ ทำให้เป็นเรื่องยาก เช่นครูถามขึ้นว่า ‘คำไฟ คำงคาว ภาษาอีสานเรียกอะไร?’

พี่ตอบว่า “เจียครับ”

ทีนี้ครูถามย้อนกลับอีกว่า “แล้ว เจียภาษากลางเรียกว่าอะไร?”

แทนที่จะตอบว่าเรียกว่า “คำงคาว” แกกั้ย้อนกลับไม่เป็นนะ มันโง่งจะตาย (หัวเราะ) เพื่อนเขาหลอกให้ตอบแบบไหนมันก็ว่าไปตามเขาหมด พอครูถามย้ำๆ อีก

‘เจ็ยเรียกว่าอะไร .. เจ็ยเรียกว่าอะไร ..
คำไฟ เจ็ยเรียกว่าอะไร?’

พวกเขาที่
นั่งอยู่นั้นหลอกมัน
แอบกระซิบบอก
เรียกว่า ‘ดั่งวิก’

พี่จึงเหลียวมองโน้น
มองนี้ แล้วก็ตอบครูดตามเขาทันที

ว่า ‘เรียกว่าดั่งวิกครับ (แปลว่าจุมูกวิน)’ ...”

ทันทีที่พี่ชายหลงเชื่อตอบครูดตามคำ
กระซิบของเพื่อนๆ ผลปรากฏว่าทั้งครูดและ
เพื่อนในห้องนอกห้องต่างพากันส่งเสียงหัวเราะ
สนั่นโรงเรียน เด็กชายบัวในครั้งนั้นจึงทั้งจะ
หงุดหงิดทั้งจะขบขันปะปนกันไป ได้แต่คิดว่า
เราเป็นน้องแท้ๆ เราคิดได้แล้ว นี่ครูดเพียงให้
แปลย้อนหลังเท่านั้น พี่ชายกลับทำไม่ได้

เคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์

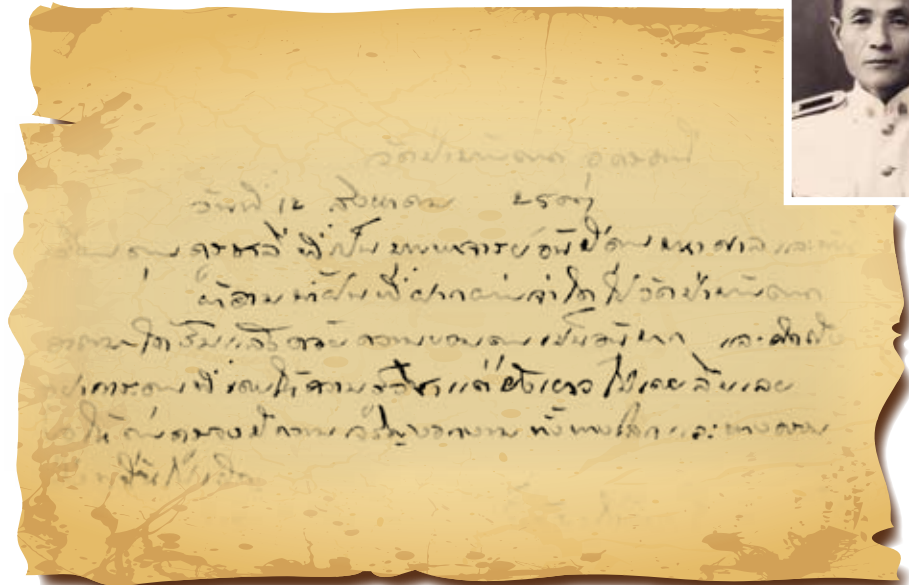
ต่อมาเมื่อจบชั้นประถม ๓ ซึ่งเป็นชั้น
สูงสุดของการศึกษาภาคบังคับในเวลานั้นแล้ว
ท่านก็ไม่ได้ศึกษาในชั้นต่อไปอีก ในช่วงที่เป็น
นักเรียนอยู่นั้น ท่านเป็นที่รักที่วางใจของคุณครู
อยู่ไม่น้อย

สังเกตได้ชัดเจนก็คือ เวลาไปไหนมาไหน
คุณครูดักพาไปด้วย คงจะเป็นเพราะอุปนิสัย
ช่างสังเกต ขยันขันแข็ง ถึงคราวจะใช้จะวาน
อะไร ก็คล่องแคล่วว่องไว และเข้าใจกาลไต่
ควรไม่ควร

สิ่งนี้ทำให้คุณครูให้ความสนทนมนเป็น
กันเองกับท่านตลอดมา แม้ภายหลังท่านจะเข้า
สู่เพศบรรพชิตแล้วก็ตาม แต่การติดต่อสัมพันธ์
ก็มิได้จืดจางห่างเหินแต่อย่างใดเลย

คุณครูชาลี ลิงทะเลสุริยะ เป็นครูใหญ่
โรงเรียนประชาบาลบ้านตาดในระยะนั้น เป็นผู้
ที่ท่านกล่าวถึงเสมอมาด้วยความชื่นชมและ
ซาบซึ้งในพระคุณไม่เสื่อมคลายว่า

“...ท่านเป็นครูของอาตมา เป็นครูตั้งแต่
อาตมายังเป็นนักเรียน ท่านเป็นครูที่จริงจัง หา
ยากมาก อาตมารักและเคารพครูของอาตมา
คนนี้มาก ซึ่งความจริงแล้วอาตมามีครูที่สอน
ไม่รู้กี่คน ตั้งแต่ชั้นนั้นชั้นนี้ ตั้งแต่ ก ไก่ ก กา

ส่วนหนึ่งของจดหมายที่องค์หลวงตาเขียนถึงครูชาลี

ก็มีครูด่านนี้แหละที่อาตมาติดใจมากที่สุด รัก
มากที่สุด เคารพมากด้วย ไปไหนชอบเอาไป
ด้วยนะนี่ ท่านชอบเอาไปด้วย

โอ...หายากนะนี่ คนไม่ลืมนึกถึงตัว คือ
ครูด่านนี้แหละ ไม่ลืมนึกถึงตัวเลย เข้านอกออก
ในได้หมด ไม่ถือสีถือสา ถ้อยศลาบรรดาคักดิ์
ความประหยัดนี้เก่งมากทีเดียว ไม่สรุ่ยสร้อย ไม่
ลืมนึกถึงตัว การเล่นเกะกะเกรงไม่มีเลย ไป
ไหนมาไหนเรียบร้อย

ชอบทำบุญให้ท่านเป็นประจำนิตย์ และ
เป็นคนกว้างขวางมาก ไม่เห็นแก่ตัว เพื่อนฝูง
รักมาก ช่วยเหลือคนไม่กลัวหมดกลัวสิ้น แต่ตัว
เองรับทานและใช้สอยน้อย ประหยัดดีหายาก
อาตมารักท่านมาก

โอ...หายากมาก อาตมารักมาแต่ไหนแต่
ไร จนกระทั่งทุกวันนี้แหละ ความรักของ
อาตมา ความเห็นบุญเห็นคุณ ไม่เคยจืดจางไป
เลย ฟังลึก อาตมาไม่ค่อยเหมือนใครง่ายๆ
ครั้นว่าลงก็ลงจริงๆ ครั้นว่าไม่ลงก็ไม่ลงนะ
ครั้นว่าลงก็ลงจนกระทั่งวันตาย ไม่มีอะไรมาแก้
ให้แตกดอก

นี่ก็ลงแท้ๆ ลงเชื่อว่าเป็นครูของอาตมา
ให้กำเนิดวิชาความรู้อาตมาโดยตลอด กิริยา
มารยาท การปฏิบัติตนอย่างไร อาตมาได้ยึด
เป็นคติเป็นตัวอย่างมาตลอด เหมาะสมกับที่
เป็นครู...”

ถ่ายเมื่อ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ครูชาลีเริ่มรับราชการปี ๒๔๖๘ ในตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล
บ้านตาด อำเภอเมือง อุดรธานี

๒๑ มีนาคม ๒๔๗๑ ครูประชาบาลโรงเรียนเสนาบ่ารุง (ปัจจุบันโรงเรียนค่าย
ประจักษ์ศิลปาคม) อำเภอเมือง อุดรธานี

๒๔๗๓ ครูใหญ่โรงเรียนเสนาบ่ารุง และโรงเรียนย้ายไปอยู่วัดโยธานิมิตรเป็น
เวลา ๖ ปี

๑ มิถุนายน ๒๔๗๗ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านบ่อน้อย อุดรธานี เป็นเวลา ๔ เดือน

๑ กันยายน ๒๔๗๗ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านตาด อุดรธานี เป็นเวลา ๔ ปี

๗ กรกฎาคม ๒๕๐๐ ลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ

ด้านการศาสนา ปี ๒๔๖๖ คุณพ่อของครูชาลีได้ถวายที่ดินเพื่อสร้าง
วัดโยธานิมิตร นับจากนั้นครูชาลีได้ทะนุบำรุงวัดโยธานิมิตรเรื่อยมา หลังจากท่าน
พระอาจารย์มหาบัวบวชเป็นพระแล้ว ครูชาลีได้ไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์
มหาบัวอยู่เป็นเนืองนิจ

หยอกล้อประสาพี่น้อง

ย้อนมากล่าวถึงความผูกพันประสาพี่น้องในครอบครัว เริ่มต้นด้วยเรื่องพี่น้องๆ เล่าถึงอุปนิสัยและความจริงจังของท่านในวัยหนุ่มว่า

“...ท่านเป็นคนดูเพราะนิสัยเป็นคนจริงจังทำให้พี่น้องๆ เกรงกลัวอยู่ไม่น้อยทีเดียว บางทีถ้าหากท่านไม่อยู่หรือออกไปนอกบ้าน จะรู้สึกโล่งอกโล่งใจ แต่ถ้ากลับมาเมื่อใด ต้องได้แอบบอกกันว่า

‘นั่นๆ บัวมาแล้วๆ ...’

โดยมากน้องๆ จะเกรงท่านมากเป็นพิเศษก็คือช่วงที่กำลังทำงาน เพราะท่านจะทำจริงจังมาก น้องๆ จะมาหยอกมาเล่นกันไม่ได้ ท่านจะดุทันที

แม้ท่านจะจริงจังขนาดนั้น แต่อย่างไรก็ตามจะเป็นเฉพาะเวลางานเท่านั้น ถ้าเป็นช่วงปกติกันเองพี่ๆ น้องๆ ท่านกลับชอบหยอกล้อน้องๆ เล่น ดังเหตุการณ์ในวันหนึ่ง

ตอนนั้นท่านมีอายุประมาณ ๑๘-๑๙ ปี ขณะที่น้องๆ กำลังวิ่งเล่นกันอยู่นั้น ท่านก็คิดหาอุบายหยอกน้อง โดยเก็บมะละกอมา ขณะเดินผ่านน้องๆ ก็พูดขึ้นว่า

“จะยากอะไร ตำบักหุ้ง”

จากนั้นก็ขึ้นไปบนบ้าน แล้วก็ทำท่าตำส้มตำเสียงโขลกครกดัง โป๊กๆ อยู่ครู่หนึ่ง ลักประเดี๋ยวก็เรียกน้องๆ ขึ้นไปกินส้มตำ

“กูตำแล้ว จะกินก็มาเด้อ กูตำแล้ว รีบมาๆ กูตำบักหุ้งเสร็จแล้ว มาเอาลงไปกิน”

ว่าดังนั้นแล้วก็ทำท่าไปยืนอยู่ใกล้ๆ คราวไฟและไม่ยอมหันหน้ามาทางน้องๆ อีกด้วย จากนั้นก็ทำท่าเหมือนเอาใบตองมาห่อส้มตำที่เพิ่งโขลกเสร็จแล้วก็วางไว้

น้องส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเพิ่งเล่นกันมาเรื่อยๆ จึงต่างมุ่งมาที่ห่อส้มตำด้วยความดีใจจะได้กินกัน พอคว่ำได้ก็หัวเราะเร็งว่า รุ่งลงมาข้างล่างเพื่อจะได้เปิดออกมากินพร้อมๆ กัน

พอเปิดห่อใบตองออกเท่านั้น ก็ได้ยินเสียงแหลมๆ ร้องประสานกันขึ้นทันทีว่า

“ว้าย เขียดตะปาด”

น้องๆ ผงะจาก “เขียดตะปาดตาโปนๆ” ในห่อด้วยกลัวว่ามันจะโดดออกมาเกาะและต่างพากันวิ่งหนีไปคนละทิศละทาง วงส้มตำจึงสลายไปโดยฉับพลัน ท่ามกลางเสียงหัวเราะระงอหายตามมาอีกยกใหญ่ๆ

ความรักของพ่อ

เวลาที่พ่อพาลูกๆ เข้าไปในป่า พ่อจะคอยแนะนำเตือนถึงวิธีการรักษาและป้องกันตัวจากภัยอันตรายรอบด้าน โดยเฉพาะพวกสิงสาราสัตว์ประเภทต่างๆ เช่นคราวหนึ่งพ่อพาลูกๆ ไปเก็บลูกเร็ว^๑ ที่ขึ้นอยู่ตามป่า เพราะขายได้ราคาดี ดังนี้

“...เวลาเข้าดง ระหว่างเดินไป ให้ใช้สายตาคอยสังเกตุแถวๆ ขอนไม้เนะ เสือมันมักจะหมอบอยู่ข้างๆ ขอน ถ้าเห็นมันให้รีบวิ่งมาหาพอนะ .. ก่อนจะเก็บลูกเร็ว ให้สังเกตุดูสิ่งรอบข้างว่า มีงูมีสัตว์ร้ายหรือไม่ ถ้าไม่มีก็รีบเก็บลูกเร็วได้

ตอนเช้าในดงในป่าลึกๆ โนน ให้มองดูต้นไม้ที่เด่นๆ สังเกตว่ากิ่งไม้มันยื่นไปทางทิศ

^๑ เร่ว เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้า คล้ายต้นข่า ผลใช้ทำยา

โหนด ตะวันออกหรือตะวันตก ให้สังเกตุทิศของดวงอาทิตย์ด้วย ให้จำไว้ เวลากลับจะได้ไม่หลงทาง...”

พ่อก็มักพาท่านไปตีผึ้งอยู่บ่อยๆ (โดยตอกทอยผึ้งเป็นชั้นๆ ไว้ในเนื้อไม้ จากนั้นก็ป็นชั้นไปเอารังผึ้ง) บางครั้งก็เอาน้องของท่านไปด้วย ในคราวที่พาลูกๆ ไปพ่อจะบอกหนทางไปกลับให้ลูกๆ รู้จักหมดและจำให้ได้

เรื่องนี้้องๆ ของท่านเคยเล่าไว้ว่า

“...พ่อพาท่านไปตีผึ้งบ่อยๆ บางที ก็เอาน้องไปด้วย พ่อจะบอกทางหมดว่าทางนี้ไปนั้นทางนั้นจะไปนั้น ส่วนลูกมักกลัวเสือกจึงต้องได้เหลียวดูอยู่ตลอด

ถ้าไปเอาผึ้งฟุ่ม (ผึ้งโพลง)... เมื่อไปถึงทางแยก พ่อจะบอกว่า

‘ทางเส้นนี้ไปหนองปากด่านนะ ออกบ้านค่ากั้งนะ ไปทางนี้ไปเข้าดงใหญ่ดงหลวงไปได้ เติลิตเลยนะ ถ้าไปทางที่เรามาเนี่ยจะคืนกลับบ้านเรานะ’

ท่านบอกไว้หมด พาไปไหนก็จะบอกไว้หมดเรื่องหนทาง .. พ่อคงจะคิดเผื่อไว้ว่า หากปีนพลาดพลัดตกต้นไม้ตาย ลูกก็จะไม่รู้หนทางคืนกลับบ้านได้ จึงต้องบอกกันไว้ก่อน .. พ่อเป็นคนป็นขึ้นไปตีผึ้ง ปีนเก่ง เป็นทั้งพราน เป็นทั้งหมอผึ้งด้วย...”

ในสมัยก่อนยังไม่มียานพาหนะ เวลาไม่มีเงินมีทอง เขามักจะเอาไปฝังดินไว้ พ่อของท่านบางทีเวลาไปดงไปป่าก็จะเอาเงินไปด้วยทีละซัง แม้เข้าป่าล่าสัตว์ก็เอาติดตัวไปด้วย เวลาลงอาบน้ำในหนอง ก็จะเอาเงินไปซ่อนไว้ในพุ่มไม้ก่อน

การที่พ่อต้องเก็บต้องหา ต้องระแวงระวังทรัพย์สมบัติดังกล่าว ก็ด้วยเหตุผลที่พ่อเคยบอกลูกๆ ว่า

“โอ๊ย... สาธุ พ่อทำอะไรก็ทำไว้เพื่อลูกเพื่อเต้าทั้งนั้นแหละ ตัวเองไม่รู้ว่าจะได้อยู่ได้กินยังงี้ก็ช่างไม่ว่า ขอแต่ให้ลูกได้อยู่ได้กินมีความสุขก็พอ”

โยมบิดามารดาขององค์หลวงตา ถ่ายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ หลังจากนั้นอีก ๒ ปี โยมบิดาก็จากไป